

A warm, orange-toned photograph of a woman with long dark hair hugging a young boy from behind. The boy is wearing a plaid shirt and looking down. The background is a soft-focus outdoor scene with trees.

**Om grundläggande
utredningsmetoder
som måste användas
för att utredningar för
barnets bästa
ska vara:**

- **Rättssäkra**
- **Sakliga**
- **Opartiska**
- **Rättstrygga**

BARNETS BÄSTA • ORG

Ideell förening för behovet av rättssäkra barnutredningar utförda av socialtjänsten. Idag utförs utredningarna godtyckligt och "barnets bästa" till och med motarbetas av den myndighet som har det som sin viktiga uppgift.

Copyright: Ideella föreningen Barnets bästa
och Erik Philipson

ISBN: 978-91-983959-0-7

Författare: Erik Philipson

Utgivare: Ideella föreningen Barnets bästa
och
Philipson Biz förlag
Box 1020
101 38 Stockholm

Webbadress: www.barnetsbasta.org

Mejladress: redaktionen@barnetsbasta.org

Utgåva: Första utgåvan, revision 11 april 2017

Publicerad: E-bok på www.barnetsbasta.org

Förlagsort: Stockholm

Utgivningsår: 2017

Ansvarig utgivare: Erik Philipson
Föreningen har
utgivningsbevis

Formgivning: Erik Philipson

Fotografier: Sida 1 Jordan Whitt, Unsplash
Sida 17 Winifred M. Reilly, Speaking of marriage
Sida 18 Warner Bros
Sida 20 Vance Osterhout, Unsplash
Sida 27 Bamse 2017

Typsnitt: Gill Sans och Bookman Old Style

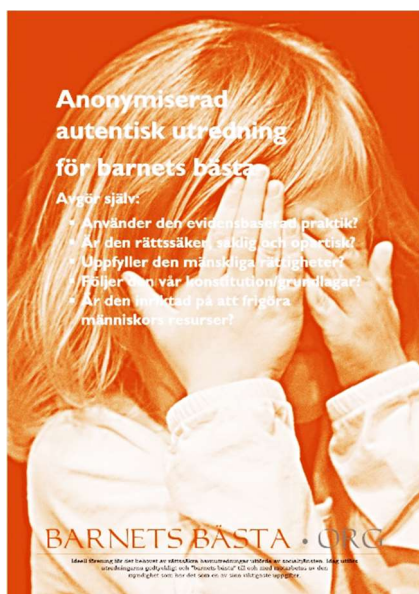

Barnets bästas publikationer våren 2017

← **1:** Om vad utredningar för barnets bästa måste leva upp till – mänskliga rättigheter, barns rättigheter, vår konstitution/grundlagar, lagar, helhetssyn och att frigöra människors resurser.

2: Om grundläggande utredningsmetoder som måste användas för att utredningar för barnets bästa ska vara rättssäkra, sakliga och opartiska (denna skrift). →

← **3:** Anonymiserad autentisk utredning för barnets bästa, för att du själv ska kunna avgöra om socialtjänsten använder evidensbaserad praktik, om den är rättssäker, saklig och opartisk, uppfyller mänskliga rättigheter, följer vår konstitution/våra grundlagar och om den är inriktad på att frigöra människors resurser.

Innehållsförteckning

Barnets bästas publikationer våren 2017.....	3
Förord.....	5
Evidensbaserad praktik, ett måste	6
Viktigt förtydligande om evidensbaserad praktik	7
Barns behov i centrum, BBIC	9
Vetenskaplig utredningsmetodik.....	11
En rättssäker utredningsmetodik.....	13
Det speciella med att utreda för barnets bästa	17
Hur vara säker på att utredare inte avletts och lurats?.....	18
Svårt att inte påverkas som utredare	20
Parallellfall: Skolinspektionens underkännande av 715 utredningar	21
Det vanligaste utredningsscenariot	23
Socionomers okunskap om vetenskaplig utredningsmetodik.....	26
Okunskap om att intervjua barn.....	26
Källkritik - en vetenskaplig utredningsmetod	28
Precisering och basfrekvens – vetenskapliga utredningsmetoder	33
Alternativa tolkningshypoteser - vetenskaplig metod	37
Bestyrkande - vetenskaplig utredningsmetod	41
Systematisk replikering - vetenskaplig utredningsmetod	44
Att intervjua barn med vetenskapliga utredningsmetoder	47
Falsifiering av alternativa tolkningshypoteser – vetenskaplig metod	52
Utredaren påverkas och påverkar	56
Problemet med utredares eventuella dolda agendor	58
Skriftlig dokumentation för transparens och förutsägbarhet/repeterbarhet.	61
Kort om utredningarnas andra faser och källkritiskt förhållningssätt.....	61
Sammanställning av information inför analys	62
Analysfasen	63
Riskbedömning för vanvård av barn.....	63
Resurssammanställning och analys	64
Bedömning och konsekvensanalys om målen kommer uppnås	65
Socialtjänstens arbetsbelastning.....	67
Förtydligande av Bo Edvardsson	69
Sammanfattning.....	70
Nödvändiga faser i en utredning	72
Hela poängen	73
Checklista för barnutredningars nödvändiga rättssäkerhet.....	75
Om ideella föreningen Barnets bästa.....	77

Förord

Denna e-bok ger en introduktion till mycket få, mycket grundläggande och faktiskt nödvändiga vetenskapliga utredningsmetoder. För utan dem är det en omöjlighet att göra en utredning för barnets bästa som är rättssäker, saklig, opartisk och rätts trygg.

Varför?

Jo, för att landets ledande experter på utredningsmetodik som forskat på utredningar för barnets bästa samt faktiskt granskat över 400 sådana, konstaterar just att de är rättsosäkra, osakliga, partiska och rättso trygga. Vi i ideella föreningen Barnets bästa har själva granskat 24 utredningar för barnets bästa och dragit samma allvarliga slutsats.

Att beröva barn sina föräldrar och föräldrar sina barn utan rättssäker grund, måste vara ett av de värsta "livstidsstraff" ett civiliserat samhälle kan "utdöma". Glöm heller inte att varken dessa barn och vuxna har gjort något brottsligt.

Vad är orsaken till de rättsosäkra utredningarna?

Jo, frånvaron av vetenskapliga utredningsmetoder. Det vill säga sådana utredningsmetoder som vetenskapen har kunnat visa är tillförlitliga. Istället används utredningsmetoder som vetenskapen har visat är just otillförlitliga. Därmed blir utredningarna rättsosäkra, osakliga och så vidare.

Varför en e-bok?

För att nästan allt som är skrivet om vetenskapliga utredningsmetoder är svårt att få tag på, ofta svårt att förstå och fokuserar på allt utom utredningar för barnets bästa. Vi har istället avgränsat oss till mycket få och mycket nödvändiga utredningsmetoder för utredningar för barnets bästa, som vi förklarar så att många

förstår. E-boken är också framtagen i dialog med dessa experter.

Dessutom verkar alla okunniga om socialtjänstens grundläggande och viktiga uppgift: att frigöra människors resurser när de har problem. Något som inte borde vara så totalt frånvarande i dessa utredningar som det är. Det kan du läsa om här.

Vem har nytta av denna e-bok?

- Journalister
- Jurister, advokater och domare
- Föräldrar, mor- och farföräldrar
- Politiker i kommuners socialnämnder (enligt lagen är de ytterst ansvariga för socialtjänsten).
- Riksdagspolitiker
- Socialtjänstemän

Denna e-bok ingår i en svit av e-böcker, se tidigare sida och vår hemsida under menyn publikationer.

Texten har som uppgift att vara lite mer konkret och pedagogisk än många akademiska alster. Glöm inte heller att alla våra e-böcker tagits fram på fritiden av en ideell förening.

Vi hoppas du får aha-insikter.

Erik Philipson
Ordförande & författare
Ideella föreningen Barnets bästa

Evidensbaserad praktik, ett måste

År 2008 skrev regeringen¹:

”Kunskapsbasen för insatserna inom socialtjänsten är outvecklad. Arbetet bedrivs i huvudsak på grundval av professionella erfarenheter i kombination med lagstiftning och riktlinjer för ärendehandläggning. I för liten utsträckning bedrivs socialtjänsten utifrån kunskap om effekten av olika insatser, arbetssätt och metoder. Det

finns därför ett behov av insatser till stöd för en fortsatt kunskapsutveckling inom socialtjänsten. Det kräver ett målmedvetet och starkt engagemang hos huvudmännen, liksom ett strategiskt utformat stöd från statens sida.”

Utifrån detta kom man fram till att verksamhetens arbete skulle ske utifrån ”evidensbaserad praktik”.

Evidensbaserad praktik enligt socialstyrelsen

Källa: Att leda en evidensbaserad praktik, utgiven av Socialstyrelsen 2012.

Ordet evidens kan beskrivas som något som är fullständigt klart och obestridligt. Som att belagda sakförhållanden utgör saklig grund både för en uppfattning men också samtidigt mot andra uppfattningar om den teorin, om vi förenklar Nationalencyklopedins definition, från 1994.

Så här sammanfattar vi socialstyrel-

sens beskrivning:

Evidensbaserad praktik² innebär en medveten och systematisk användning av flera kunskapskällor för utredning och beslut om insatser, *som utgår från kontextuella faktorer som lagar och riktlinjer, den bästa tillgängliga kunskapen (som hämtas från vetenskapen där det går), den professionelles expertis*

¹ Källa: <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2008/03/sou-200818/>

² Se: <http://www.socialstyrelsen.se/evidensbaseradpraktik/attarbetevidensbaserat>

samt den berörda personens situation, erfarenhet och önskemål.

Orden "den bästa tillgängliga kunskapen" är viktig inom vetenskapen. Så här förklaras det i "Konsten att vara vetenskaplig"³ som kan hittas på Kungliga Tekniska Högskolans webbplats:

"Att utgå från den bästa tillgängliga kunskapen ...

Vetenskapen söker erbjuda dels den i dag bästa tillgängliga kunskapen, dels metoder att förbättra denna så att vi efterhand vet allt bättre."

Avsnittet avslutas med:

"Att den bästa tillgängliga kunskapen inte är helt säker är självfallet inget skäl att inte använda den – det finns ju inget bättre. Vi kan inte uppnå en helt säker kunskap, men det närmaste vi kan komma är att vid varje tillfälle använda den för stunden bästa kunskapen, samtidigt som vi försöker förbättra den".

Viktigt förtydligande om evidensbaserad praktik

Hur ska man förstå "som utgår från den bästa tillgängliga kunskapen (som hämtas från vetenskapen där det går) ..."?

För det första är det inte alltid som det finns vetenskapliga metoder för att sakligt och opartiskt utreda något, och inte heller vetenskapligt stöd för vad en åtgärd kan ha för effekt (som att låta ett barn gå i en studie-cirkel för barn vars föräldrar genomgår en vårdnadstvist).

Det är därför som evidensbaserad praktik ofta förklaras med att den

har riktlinjer "som utgår från den bästa tillgängliga kunskapen (som hämtas från vetenskapen där det går)".

Vad vi upptäckt är att det här förhållningssättet verkar innebära att "där det går", ignoreras. En vetenskaplig utredningsmetod och så brett känd metod som källkritik har till exempel inte använts i en enda av de 24 utredningarna vi granskat. Inte en enda!

De 24 utredarna och utredningarna struntar alltså i uttrycket "där det går". Istället används godtyckliga utredningssätt.

Tyvärr verkar det då vara så att socialtjänstemännen själva, socialtjänsten och alla andra ändå uppfattar att det därmed är med evidensbaserad praktik som dessa utredningar har gjorts. Det vill säga att den viktiga formuleringen "där det går" i stället används av socialtjänsten till att faktiskt göra dåliga utredningar som inte lever upp till vår grundlags krav på "saklighet och opartiskhet".

- Vi i ideella föreningen Barnets bästa menar att "som hämtas från vetenskapen där det går" måste förstås och innebära att de utredningsmetoder som ska accepteras är de som har vetenskapligt stöd och **att de andra metoder som kan behöva kompletteras med, inte får undergräva de vetenskapliga utredningsmetoderna**. Annars har inte en utredning ens möjligheten att vara rättssäker.

Missad aspekt för evidensbaserad praktik

Läser man på om evidensbaserad praktik, så upptäcker man att foku-

³ Se <https://www.kth.se/search/search?!l=sv&q=Konsten+att+vara+vetenskaplig&cas=true>

set ofta är effekterna av de insatser man sätter in. Försvinnande lite fokus är satt på hur man på ett sakligt och opartiskt sätt får fram tillräckligt bra underlag utifrån vilket man sedan ska sätta in dessa viktiga åtgärder.

- Vi i Barnets bästa menar att detta är oroväckande. Om inte informationen som insatser görs utifrån, är saklig och opartisk, så är det allvarligt.

Lagar och riktlinjer om evidensbaserad praktik

Begreppet evidensbaserad praktik används varken i Socialtjänstlagen, i lagen om stöd för särskilt funktionshindrade, i lagen om vård av unga (LVU), i lagen om vård av missbrukare eller lagen om psykiatrisk

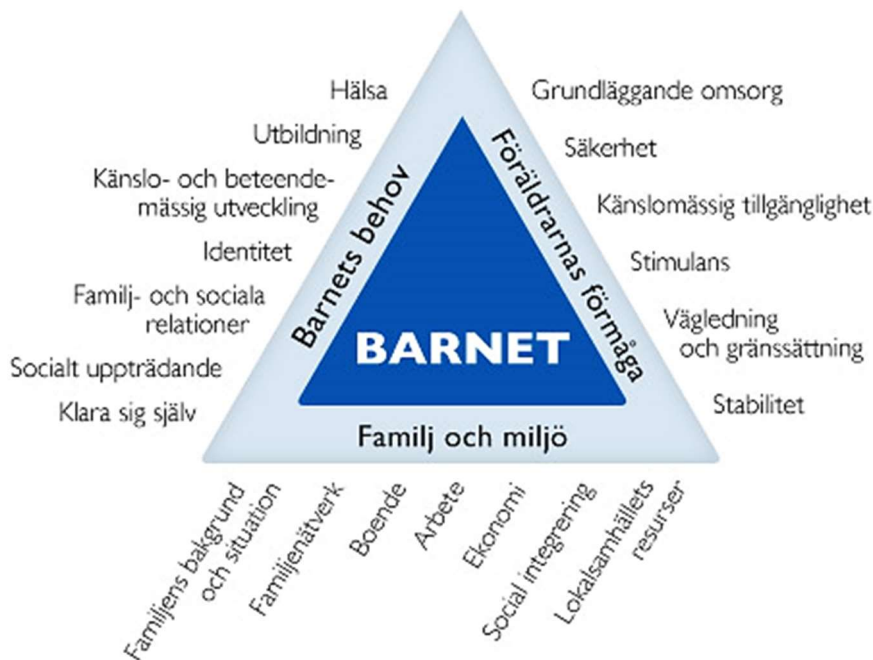
tvångvård. I lagarna nämns i stället god kvalitet, kompetent personal och brukar-/klientinflytande i socialtjänsten.

På samma sätt är det för socialstyrelsens föfattningssamlingar som till exempel ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.

Principer om rättssäkerhet (som oskyldighetspresumtion, transparens, repeterbarhet och respekt för privat- och familjeliv), är inte direkt inskrivna i lagar utan gäller som de metoder som ska användas för att genomföra lagarna. På liknande sätt är det för den evidensbaserade praktiken. Den är inte inskriven i lagarna men gäller likväl.

Barns behov i centrum, BBIC

Så här avbildas ofta Barns behovs i Centrum, BBIC. Triangelns varsina sidor visar de tre olika aspekter av barns situation som kan behöva utredas. Texterna på de olika sidorna visar för olika fördjupande aspekter. Beroende på utredningens inriktning väljs ofta olika fördjupande aspekter ut.

Tyvärr tillhandahåller socialstyrelsen inga tillräckliga direktiv eller råd för att säkerställa rättssäkra utredningar för "barnets bästa".

Det som ofta nämns istället är Barns behov i centrum (BBIC). Vi har till och med träffat på flera socialtjänstemän som säger att de använder BBIC som utredningsmetod vilket indirekt avslöjar hur lite socialtjänsten förstår om vad utredningsmetodik är.

BBIC kan sägas beskriva VAD för information som borde fås fram för olika utredningar för "barnets bästa".

Men manualerna för Barns behov i centrum BBIC innehåller inga riktlinjer som säkerställer HUR denna information

1. ska samlas in för att senare
  2. analyseras och
  3. bedömas på
- rättssäkra, sakliga och opartiska sätt.**

En del menar att det istället är ett beslutsstöd, vilket det inte heller är. Jämför med hur det kan gå till om du önskar registrera en bilförsäkring. Först registreras bilmodell och tillverkningsår. För billiga bilar blir basen för försäkringspremien låg och för dyra bilar hög. Sedan registrerar

man din boendeadress. Bor du ute på landet där få stölder sker så blir det ett mindre premiepåslag. Bor du i en storstad där många bilstölder sker blir påslaget mycket högre. När de till slut frågar om din ålder så blir det för unga bilförare ett högre premiepåslag eftersom de statistiskt sett oftare krockar och ett mindre premiepåslag för medelålders människor. Det system som en försäkringsmäklare här använder kan sägas vara ett beslutsstödsystem. Det hjälper till att utifrån olika informationsuppgifter att fatta ett beslut. Så fungerar inte BBIC och det är fel att beskriva det som ett beslutsstödsystem.

Det är bättre att använda det ord som ofta har förekommit på socialstyrelsens hemsidor, nämligen att det är ett dokumentationshjälpmedel. I triangeln ovan ser du många aspekter som skulle belysas och senare registreras i en utredning. Det verkar som om beroende på vad det är för typ av utredning och för problematik, så väljer man ut ett antal rubriker och under dem finns sedan tomma fält. Dessa ska senare fyllas med den information som utredarna har fått fatt på. I två andra e-böcker från oss, rapport kan du läsa om två anonymiserade autentiska utredningar.

Fördelarna med BBIC skulle kunna sägas vara att många utredningar nu dokumenterar samma aspekter och

frågeställningar. På det sättet borde det vara lättare att senare gå in och se gemensamma mönster i olika utredningar och för olika bedömningar.

Men om det inte finns någonting som säkerställer att den information som skrivits och kopierats in under dessa rubriker är saklig och opartisk samt har utgått från våra grundlagar ... så är resultatet ändå allvarligt missvisande. Det verkar ingen hos socialstyrelsen uppmärksam. Varför?

När du läser de anonymiserade utredningarna (se Barnets bästas kommande e-böcker) kommer du se att ibland återkommer samma information under olika rubriker och i lite olika sammanhang också. Vad utredarna har fått fram, uppfattar de ibland passar in under olika rubriker och kopierar in det där. Om du är observant så ser du också att utredarna, som är utbildade i BBIC, inte har en metod för att få fram informationen, som att de ska ställa samma frågor till båda föräldrarna. Istället verkar de ställa frågor de tycker passar på den ena intervjun och sedan andra frågor som de kommer på upp under den andra. De försöker inte att stämma av samma frågor för båda föräldrarna.

- Du kommer att upptäcka att BBIC inte har stöd för ens de enklaste, nödvändigaste och mest kända av vetenskapliga utredningsmetoder, som källkritik.

Vetenskaplig utredningsmetodik

När man ska utreda något, vilka utredningsmetoder är då acceptabla för att en myndighet ska få fram saklig och opartisk information? Vilka utredningsmetoder är inte acceptabla?

På ideella föreningens Barnets bästas offentliga möten brukar vi fråga om en spåkula kan anses vara ett legitimt sätt för en myndighet att utreda barnets bästa på? Nej, svarar alla närvarande. Att spå i Tarotkort då? Nej, svara alla närvarande. Kan man tro på vad människor säger? Kan man tro på vad barn säger? Talar de sanning?

Någon gång kan det hända att en person tror på någon metod som astrologi eller så. Hen tycker att det har varit tillförlitligt i hens liv.

Troligen är det på liknande sätt för en utredare. Ett visst sätt att få fram information på upplever hen stämmer. Kanske hävdar hen att utifrån sin erfarenhet och kunskap så har hen fått som en förmåga att veta vad som är rätt och inte.

Kan det räcka som kriterie för hur en myndighet får fram saklig och opartisk information?

Vårt förenklade svar: De utredningsmetoder som vetenskapen har kunnat visa är tillförlitliga och som behövs för att få fram saklig och opartisk information, måste användas. Det kan också vara så att flera utredningsmetoder måste användas tillsammans för att få fram saklig och opartisk information. Metoderna får kompletteras med andra men inte så att de vetenskapliga utredningsmetoderna undergrävs. Definitivt inte utredningsmetoder som vetenskapen har visat är otillförlitliga.

Det är vårt svar och det brukar alla hålla med om.

En gång i tiden visste vi inte att fingeravtryck var unika och hur de kunde vara tillförlitliga som bevis. Men genom forskning lärde vi oss det och har sedan dess kunnat använda fingeravtryck som en tillförlitlig metod. Med tiden får andra utredningsmetoder vetenskapligt stöd. Förut var man undrande över akupunktur, nu finns det tillräckligt med vetenskaplig evidens för att metoden fungerar i vissa fall.

Nu vet vi att DNA-analyser är tillförlitliga under förutsättning att proven görs på vissa sätt (se till exempel "Barnläkarfallet" skriven av vår tidigare finansminister Kjell-Olof Feldt och Birgitta von Otter. Där togs inte prov på standardiserade sätt och därför blev svaren allvarligt missvisande). För att tex DNA-prov och fingeravtryck ska kunna användas som bevis krävs det att dessa tas fram på ett systematiskt och dokumenterat sätt. Dessa specifika protokoll som används är för detaljerade för att skrivas in i lagarna. NFL (Rättsmedicin) har krav på sig att analysera enligt rutinmässiga ackrediterade metoder. Insamlingen av materialet måste göras enligt godkända rutiner. På samma sätt borde utredningar kunna utföras.

Det är därför förklaringen till hur utredningar ska göras inte skrivs in i lagar. För snart har det kommit nya vetenskapliga rön som då skulle göra lagarna svåra att använda (kanske skulle vi vara tvungna att använda fingeravtryck trots att DNA tester är så mycket bättre). Jämför uttrycket "som hämtas från den bästa kunskapen".

Istället kräver våra lagar indirekt rättssäkerhet och hur det realiserats kommer med tiden att kunna göras på nya sätt som vetenskapen upptäcker och bekräftar.

Man måste alltså använda sig av de utredningsmetoder som har vetenskapligt stöd. De kanske kan behöva kompletteras men då får de komplementerande utredningssätten inte undergräva de vetenskapliga utredningsmetoderna.

Tänk dig metoden källkritik. Den måste användas för allt informationsunderlag som samlas in i utredningen, eller hur. Om den kompletteras av en utredare så får det bara göras på ett sådant sätt att metoden källkritik inte undergrävs. Exempel: Det går inte att undvika metoden källkritik för att utredaren tror sig kunna lita på en förälder men inte den andra.

- Du kommer i de anonymiserade autentiska utredningarna att få se hur vetenskapliga utredningsmetoder inte används utan tvärtom att godtyckliga/rättsosäkra utredningssätt istället dominerar.

Sammanfattning Evidensbaserad praktik

Vi sammanfattade att "Evidensbaserad praktik innebär en medveten och systematisk användning av flera kunskapskällor för utredning och beslut om insatser, som utgår från den

bästa tillgängliga kunskapen (som hämtas från vetenskapen där det går)".

Vi hävdar:

- Att evidensbaserad praktik ska förstås och innebära att man använder vetenskapliga utredningsmetoder för att få fram saklig och opartisk information, analys och bedömningar i utredningar för barnets bästa.
- Att "där det går" måste innebära att de utredningsmetoder som ska accepteras är de som har vetenskapligt stöd och att de andra metoder som kan behöva kompletteras med inte får undergräva de vetenskapliga utredningsmetoderna. Annars har inte en utredning ens möjligheten för att vara rättssäker.
- Att Barns behov i centrum (BBIC) inte är en utredningsmetodik och inte heller ett beslutsstöd. Det är istället ett dokumentationshjälpmedel.

En rättssäker utredningsmetodik

Ett grundläggande kriterie för en utredning för barnets bästa, är alltså att den använder vetenskapliga utredningsmetoder och enbart låter dem kompletteras med utredningsmetoder som inte undergräver dem.

Annars finns inte ens möjligheten för utredningen att vara rättssäker.

Observera, att även om man använder vetenskapliga metoder så kan man göra det på avvikande sätt, så att utredningen blir är rättsosäker.

Men av den forskning, research och de över 400 granskningar av socialtjänsten och dess familjerätts utredningar som vi känner till⁴, så använder ingen enda av dem vetenskapliga utredningsmetoder på ett professionellt och genomgripande sätt. Det är allvarligt.

Så här såg det ut för de 24 utredningar Barnets bästa har granskat:

24 granskade utredningar - lika rättsosäkert i alla

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Vårdnadstvistutredning	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
SOL-utredning																								
LVU-utredning																								
Källkritiskt förhållningssätt	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Beskrivnings	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Präciserings	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Skäl på observation och uttolkning	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Alternativhypoteser med förkastande	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Relevant underlag är med (orelevant ej med)	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Bestyrkande direkt efter intervju	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Systematisk replikering direkt efter bestyrkande	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Resursanalys för barn & förälder	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Risikbedömning - alla områden med risk- och skyddsfaktorer	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Analys arbete samt bedömning	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
- Efter bestyrkande & systematisk replikering	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
- Källkritisk granskning av underlag	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
- Resursperspektiv	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
- Risikbedömning	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
- Skäl på observation och uttolkning	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
- Alternativhypoteser med förkastande	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Utredningsmetodik dokumenterad i utredning	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Särlighet	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Opärlighet	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Rättssäkerhet	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N

Bara en utredning använde en rimlig utredningsmetod = bottenapp för rättssäkerheten

N = nej
J = ja

Glöm inte att vad som är rättsosäkert inte alls är uppenbart utan är något man sakta förstår genom att man skaffar sig kunskap om utredningsmetoder, att utredningen har dokumenterat hur vetenskapliga utredningsmetoder har använts, och

att man utifrån detta kan konstatera att utredningen är rättssäker.

Vi ska här ta upp några få av alla viktiga utredningsmetoder och bara några av alla de fel som de senare

⁴ Se till exempel Bo Edvardssons gärning på www.vetenskapligutredningsmetodik.nu Här listas all hans forskning, research och många av

de över 350 utredningsgranskningar han har gjort sedan 1980-talet till idag.

publicerade anonymiserade autentiska utredningarna har. Förhoppningsvis ska detta ändå räcka för att du ska förstå.

Olika typer av utredningar för barnets bästa

En **vårdnadsutredning** inleds efter att minst en förälder stämmer den andra om vårdnaden för deras gemensamma barn samt att Tingsrätten därför beslutar om att ge socialtjänsten i uppdrag att göra en vårdnadsutredning. Socialtjänsten kan ha olika avdelningar som genomför dem, ofta kallas de familjerätt (men är ingen "rätt" alls som en Tingsrätt) eller Individ och familjeomsorg (IFO). Utredningen lämnas sedan till föräldrarna, deras advokater och domstolen, för vidare förhandlingar och till sist ett domstolsbeslut.

En **utredning vid barnomhändertagande** inleds ofta av att någon har gjort en orosanmälan för ett barn. Socialtjänsten gör först en bedömning om barnets situation behöver utredas och om den behöver det, startas en utredning enligt socialtjänstlagen (SoL).

Observera att för många presenteras detta som ett omhändertagande som föräldrarna frivilligt har gått med på, som i statistiken över omhändertagande/tvångsomhändertagande. Men andras och vår research visar att det

ofta är frågan om att föräldrarna accepterat detta då socialtjänsten sagt att om de inte går med på det kommer ett tvångsomhändertagande att ske. Så får inte ske. Se till exempel Autism- och Aspergerförbundets utredning om lagen om vård av unga (LVU)⁵.

En **utredning vid tvångsomhändertagande** inleds ofta utifrån av att någon har gjort en orosanmälan för ett barn. De här utredningarna ska sedan först presenteras för varje kommuns socialnämnd med kommunpolitiker i. Deras ansvar är speciellt. För enligt socialtjänstlagen har dessa politiker "det yttersta ansvaret" för socialtjänsten. Det kan även indirekt förstås om man läser Inspektionen för vård och omsorgs (IVO) och JOs beslut. De skriver ofta att socialnämnden - och inte socialtjänsten - har brustit i något, just för att det är denna nämnd med politiker som enligt lagen har det yttersta ansvaret.

Socialnämndens ledamöters uppgift är nu att fatta ett självständigt beslut om den utredning som dess socialtjänst har utfört, uppfyller **1)** lagens alla krav, **2)** socialtjänstens ansvar för att frigöra människors resurser, samt om den är **3)** rättssäker, saklig och opartisk (se Barnets bästas e-bok "Om barns och dina rättigheter..."). Det är i socialnämnden

⁵ Ur Autism- och Aspergerförbundets utredning om Lagen om vård av unga (LVU): "4. Bris-ter i socialtjänstens attityd och förhållningssätt i LVU-ärenden

Som tidigare påpekats uppstår ofta konflikter i LVU-ärenden mellan föräldrarna och handläggarna inom socialtjänsten. Dessa konflikter påverkar inte bara utredningarnas kvalitet utan skapar ett betydande misstroende hos de som socialtjänsten har i uppdrag att hjälpa.

Det är heller inte ovanligt att hot om omhändertagande enligt LVU används som makt- och påtryckningsmedel. I flera fall där vårdnadshavare tackat nej till frivillig insats (LSS eller SoL) p.g.a. att den erbjudna insatsen inte uppfattas som anpassad till barnets behov, ställs

föräldrarna inför alternativet om LVU om de inte godtar de erbjudna insatserna. På liknande sätt har LVU-hot använts för att komma till rätta med vad som anses vara oönskade beteenden hos barnet. På så sätt utnyttjas LVU som påtryckningsmedel för att föräldrarna skall hörsamma socialtjänstens lösningar och förslag.

I vissa fall används hotet om LVU till att kommunen startar en LVU-utredning. I andra fall där LVU-beslut redan tagits förekommer det hot om begränsningar i umgänget används som påtryckningsmedel för att den unge skall medverka till de förhållningsregler som socialförvaltningen respektive familjehemmet ställer upp." Se http://www.autism.se/granskning_lvu

som den kanske viktigaste bedömning görs av om dessa utredningar lever upp till lagens krav. Det är socialnämndens ansvar.

Hur oinförstådda dessa politiker är i sitt självständiga ansvar avslöjas väl i UppdragGransknings reportage ”Mardrömmen”. Reportaget finns på Youtube och om du spolar fram till 34e minuten och tittar fram till 40e minuten så kommer du se hur socialnämndens ordförande dels inte förstår sitt självständiga ansvar och istället hela tiden slår ifrån sig och hänvisar till utredarna. Dels kommer du se hur han inte förstår vetenskaplig utredningsmetodik och hur han som ordförande skulle kunna ha undersökt om metoderna källkritik med flera använts på rättssäkert sätt. Det är avslöjande, se länken i fotnoten⁶.

En förklaring är att i dessa socialnämnder sitter ofta fritidspolitiker. En annan förklaring att varken de eller någon annan kommunpolitiker verkar vara insatta i sitt yttersta ansvar. En tredje att de aldrig får lära sig om vetenskaplig utredningsmetodik. En fjärde att den lilla introduktion de kanske får för sitt uppdrag är några timmars utbildning som de får av just socialtjänsten. Alltså, de med yttersta ansvar utbildas av dem som de har det yttersta ansvaret för. Hur bra blir det då? Här brister vårt samhälle allvarligt.

När dessa kommunpolitiker i kommunens socialnämnd har granskat dessa utredningar och godkänt dem, så går de vidare till förvaltningsdomstolen för förhandling och senare ett domstolsbeslut där. Eftersom socialnämndens kommunpolitiker har godkänt dem, så kommer andra

myndigheter att betrakta de utredningarna som rättssäkra. Detta för att en myndighet förlitar sig på att andra myndigheter gör sitt jobb korrekt. Förenklat sagt så skulle rättssäkerheten tas upp i den här utredningen, så skulle det ske inom socialtjänsten och/eller kommunens socialnämnd. Sedan är det i praktiken för sent.

Men om kommunpolitikerna inte förstår sitt ”yttersta” ansvar och inte kan rättssäker utredningsmetodik så att de kan förhindra att rättsosäkra utredningar godkänns, så är samhällsmedborgarnas rättssäkerhet undermålig för utredningar som gäller barnets bästa. Det blir inte bättre av att dessa politiker ofta är fritidspolitiker och gör stora delar av sitt uppdrag på obetald fritid.

En **utredning av utredningshem, familjehem och hem för vård och boende** sker oftast av socialtjänsten för att se om de kan godkännas som sådana.

En **hemtagningsutredning** sker efter förälderns begäran om hemtagning för barn som har omhändertagits eller tvångsomhändertagits till ett familjehem eller ett hem för vård och boende. För vart sjätte månad ska socialtjänsten som regel undersöka om det är lämpligt att flytta hem barnet (här sker dock vanligen ingen utredning).

Utredningars olika faser

Först bör en utredning ha **klargörande frågeställningar** om vad utredningen ska utreda. Den frågeställningen skall styra utredningen. Ofta är denna oklar enligt våra 24 granskade utredningar men inte alltid.

⁶ Uppdrag gransknings reportage Mardrömmen kan du se här (för att se hur politikern inte förstår sitt självständiga ansvar så spola fram till 34e minuten):

<https://www.youtube.com/watch?v=ZeZfTX6kTJU&t=386s>

Utiifrån den **klara och styrande frågeställningen** utformas utredningen. Dels som vilka som borde intervjuas och om vilka vetenskapliga utredningsmetoder av de runt tusentals som finns som borde användas samt vilka risker som borde bedömas.

Sedan börjar utredningen och **information börjar samlas in**. Ofta genom intervjuer men även genom att granska informationskällor som i socialregistret, polisregistret och även registret hos domstolar.

När man uppfattar sig som **klar med informationsinsamlandet, ska man kritiskt granska det insamlade materialet och sälla det**. Det kan hända att man nu tycker sig inse att det saknas något i utredningen. Det kan leda till att ytterligare intervjuer och research kan behövas. Efter det ska materialet kritiskt granskas och sällas, för att få fram den information som ska användas i analysfasen.

Enbart sådant som är rimligt preciserat, sakligt och opartiskt belagt genom bestyrkande och systematisk replikering (läs mer om det senare) och samtidigt relevant, ska tas med till analysen.

Nu **påbörjas analysen av all information**. Även för detta finns vetenskapliga utredningsmetoder. Kan man sakligt och opartiskt konstatera brister i föräldraförmåga?

Dessutom en **riskanalys**. Tillspetsat sagt så kanske situationen är bra nu men man kan sakligt och opartiskt konstatera risker för barnets bästa.

Om svaret är ja, för endera brister i föräldraförmåga eller för risker, så måste man göra en **resurssammanställning** och utifrån det en så kallad **resursanalys**. Ordet resurs kan verka egendomligt. Alltså, å ena sidan så har utredarna på ett sakligt och opartiskt sätt kunna konstatera att

en förälder har brister i sin föräldraförmåga. Frågan är nu hur kan socialtjänsten hjälpa den föräldern så att hens brister försvinner? Du kan tänka på det i form av vilka goda förmågor har den som utreds. Vad är bra med hen? Hen kanske har en stark kärlek för sitt barn trots allt. Vad är hen bra på? Vad får hen motiverad? Vad har hen för kompetenser? Men inte bara personen i sig utan även hens nätverk. Hens livspartner, vänner, mor- och/eller farföräldrar? Arbete? Sådant är en persons resurser.

När denna resurssammanställning är gjord, så gäller det att göra en resursanalys. Hur kan dessa resurser frigöras så att de förstärks och utvecklas så mycket, att personens föräldrabrister försvinner? Hur kan socialtjänsten "peppa" denna förälder, hur socialtjänsten kan få vänner och mor- och farföräldrar att ställa upp och hur socialtjänsten själv skulle kunna ordna avlastning samt ha regelbundna stödjande möten.

Till sist arbetar man med **att utarbeta sina bedömningar** av vad som bör göras åt situationen.

För sina bedömningar bör man sedan **genomföra en risk- och konsekvensanalys av bedömningen på kort och lång sikt**. Kommer man verkligen att uppnå resultatet? Eller kommer operationen att vara lyckad men patienten dö, som skämtet lyder när allt verkade perfekt och ingen riskanalys hade genomförts av ens bedömning för vad som skulle göras. Kommer det verkligen att bli bra för barnet, kommer barnet att få kunna ha en nära och kärleksfull relation till båda sina föräldrar för resten av livet med den här bedömningen? Det är en bra utgångspunkt.

Det speciella med att utreda för barnets bästa

En viktig orsak till att utredningar för barnets bästa är så svåra att utreda är att den huvudsakliga informationskällan i utredningar för barn-

ets bästa är subjektiv information. En persons ord står mot en annan persons ord. Så här:

Vi har alla varit med om att gräla med någon som vi känner mycket väl. Trots att vi båda två var med om precis samma händelse och båda upplevt oss noggrant ha observerat den, så har vi ändå rejält olika uppfattningar om vad som egentligen hände och inte hände. För att inte tala om hur händelsen ska uttolkas. Men i alla de 24 utredningar vi har granskat så kan socialtjänstens utredare slå fast vad som hände och hur det ska förstås genom att enbart okritiskt acceptera vad en av de vuxna påstår. Dessutom hävdar de att detta är rättssäkert, sakligt och opartisk. De är akademiker och vet verkligen bättre, men hävdar ändå detta. En inkompetens och en osunt destruktiv organisationskultur ligger rimligen bakom.

Det kan vara mammans ord mot pappans. Det kan vara skolpersonal, personal på utredningshem eller en pappa på familjehems ord mot den ensamstående mammans ord. Eller båda barnets biologiska föräldrars ord mot utredarnas ord (du kommer kanske ihåg hur föräldrar vars barn har problem med autism eller Asperger, upptäcker att socialtjänstemännen ofta är okunniga om

vad de innebär för barnet och istället anklagar föräldrarna för detta).

- När nästan all information är subjektiv, hur får man då fram saklig och opartisk information?
- Det kan inte vara en lätt uppgift för de som arbetar med detta på socialtjänsten. Hur ska de kunna känna att de har kunskap om

och kan använda utredningsmetoder som kommer säkerställa att de får fram saklig och opartisk information? Inget man klarar utan riktigt bra metoder.

- En annan viktig fråga är hur vi utomstående kan vara säkra på att utredningarna är rättssäkra? Dels för att man aldrig kan lita på att någon utredare förblir opartisk och saklig, dels för att det just för den här typen av utredningar är så mycket svårare för utredaren att upprätthålla sin opartiskhet och saklighet.

De som behöver bli försäkrade om utredarnas och deras utrednings rättssäkerhet, saklighet och opartiskhet, är föräldrarna som utreds. Det är kanske äldre tonårs barn som utreds för sina egna problem. Det borde vara våra politiker, jurister, advokater och domare, samt vi samhällsmedborgare.

Hur kan vi utomstående vara försäkrade om att dessa utredare inte filtrerar information på osakliga sätt? Hur kan vi vara säkra på att de inte döljer och förminskar informationen som inte stämmer eller motsäger deras egna uppfattning? Hur kan vi vara försäkrade om det?

Dessutom, är det svårt att inte omedvetet påverkas som utredare.

För kanske förstår man kvinnor bättre än män? Kanske förstår man människor som uttrycker sig på vissa sätt, bättre än andra? Kanske tycker man omedvetet att en typ av problem är viktigare än andra?

Hur vara säker på att utredare inte avletts och lurats?

En annan utmaning är att det kanske inte bara är frågan om upprörda känslor om problem, som ska utredas. Kanske är det mer än det?

Kanske har en av de människor som ska utredas ett dåligt självförtroende. Kanske är de vana vid att inte bli lyssnade till och trodda på ... så att de kommer ge ett undflyende, oseriöst och otillförlitligt intryck. Vad de har att säga blir rörigt och svårt att förstå. Trots att vad de har att säga kan vara viktigt och korrekt.

- Hur hanterar man det som utredare?

Eller varför inte dess motpol:

Bild ur filmen "the Shining" med Jack Nicholson som psykopat.

Kanske kan det vara frågan om lite för utagerande föräldrar? Kanske är en förälder psykopat utan känd dia-

gnos? Psykopater ser sällan ut och agerar sällan som i filmen the Shining utan kan vara trevliga och duktiga på att manipulera. Vad de har att säga blir lätt att förstå, de är duktiga på att känna in en som utredare, så att intervjun och vad som kommer fram upplevs som tanke-riktigt och moget. Ändå måste man som utredare vara förvissad om att ens utredningssätt kan motstå påverkan från sådana.

Vad har socialtjänstemännen för utbildning som gör det? När du själv senare läser de anonymiserade utredningarna (se Barnets bästas rapport "Anonymiserad autentisk utredning ...") så fundera över hur de utreder.

Rätt använt så löser vetenskaplig utredningsmetodik utmaningar som dessa.

Kanske till och med att föräldrar endera är så desorienterade eller psykopatiska, att de tycker att de har rätt att destruktivt använda det ge

mensamma barnet som slagträ mot den andra föräldern i en vårdnadstvist? Eller att familjehemsföräldrar använder barnet som slagträ mot den biologiska och kanske ensamstående mamman? Detta som när ett barn varit tvångsomhändertagit och fått bo på i deras familjehem en längre tid. Kanske har familjehemsföräldern själva fäst sig vid barnet och kanske kan de förlora en värdefull inkomst om de förlorar barnet? Kanske använder de därför barnet som slagträ mot dess biologiska föräldrar för att få behålla inkomsten och barnet.

För ibland kan människor vara så skickliga på att framställa sig själva och sin uppfattning som tillförlitlig, att de duperar andra och utredare.

Eller för all del att det kanske är människor som om en psykologutredning skulle få göras på dem skulle diagnostiseras som psykopater, narcissister eller med diagnosen borderline?

Svårt att inte påverkas som utredare

Ett till skäl som gör dessa utredningar svårare att göra är barnets utsatthet.

Ofta kommer barnen i kläm. Det är svårt att inte påverkas som människa och utredare.

Mitt i bråk kommer barn i kläm. Till skillnad mot att utreda såg om en vägs antal körbanor, så blir det som utredare ännu svårare att inte omedvetet påverkas av situationen när man ser hur barn kommer i kläm. Och just för att man omedvetet påverkas och kanske har lättare för att förstå den ena av parterna eller kanske faktiskt tycker illa om dem båda, så blir man inte längre den oberoende och klarsynta utredaren, utan blir partisk och strax osaklig.

- Hur kan man som utredare vara säker på att man inte omedvetet har påverkats till att tycka mer om någon av de inblandade och sämre om någon annan?
- Hur kan utomstående när vi läser en utredning vara säkra på att utredarna inte har påverkats både omedvetet som medvetet?
- Hur kan vi utomstående var försäkrade om att socialstyrelsen har tillräckliga direktiv och att

socialtjänsten har tillräckliga vetenskapliga utredningsmetoder, för att utredarna inte ska påverkas omedvetet och medvetet? Hur ska vi vara säkra på att utredningen är saklig och opartisk?

- *Vi menar att det bara är rätt använd vetenskaplig utredningsmetodik som kan lösa detta. Men den finns inte i några direktiv från socialstyrelsen, den finns inte närvarande i Barns behov i centrum (BBIC) och alla de socialtjänstemän, chefer och kommunpolitiker i socialnämnder, vi har pratat menar att det inte behövs utan att någonsin kunna förklara hur de själva säkerställer saklig och opartisk information (vi har till och med träffat kvalitetsansvariga och utvecklingsansvariga hos socialtjänsten). Ja, så stor verkar deras okunskap vara att de inte ens förstår att föra ett resonemang om hur man utreder på rättssäkra sätt.*

Parallellfall: Skolinspektionens underkännande av 715 utredningar

4

MÅNDAG 31 JANUARI 2011 DN

DN. DEBATT

Redaktör DN Debatt: Bo G Andersson 08-738 12 23.
Bliradande redaktör: Peter Gannetby 08-738 12 09.
debatt@dn.se

”Barn placeras felaktigt i särskolan av kommunerna”

Hård kritik mot kommunerna i ny rapport: Placeringen av särskolebarn är rättsosäker och felaktiga beslut fattas. Kommunerna måste se till att barn hamnar i rätt skolform.

Vi har på regeringens uppdrag undersökt 715 utredningar om barn i särskolan i 30 kommuner. Undersökningen visar att utredningarna är rättsosäkra och har allvarliga brister. I de flesta ärenden är det – utifrån kommunernas underlag – omöjligt att säga om barnet ska gå i särskolan över huvud taget. Särskolans lägre kunskapsmål stänger många vägar till fortsatt utbildning och arbete och besluten är därför viktiga för barnens framtid. Kommunerna måste nu gå igenom samtliga särskolebeslut och säkerställa rätt skolform för eleverna, skriver företrädare för Skolinspektionen, Skolverket, Socialstyrelsen och Specialpedagogiska skolmyndigheten.

BÄRGRUND

”Expertis viktig”

”Kommunerna har inte alltid övergripande, långsiktig planering för särskolans verksamhet. I de fall detta förekommer kan ändutrymmet för tjänstemännens tolkningar vara stort. Ur rättsosäkerhetssynpunkt är det oroväckande om särskolans organisering styrs av enskilda tjänstemäns övertygelser. För särskolan måste finnas medvetna och väl kända rutiner. Tillgången till kvalificerad expertis är viktig.”

UR SKOLINSPEKTIONENS RAPPORT
”KOMMUNERNAS SÄRSKOLA” 2006.

2011 hade skolinspektionen och andra granskat hela 715 utredningar gällande barns placering i särskola. De var alla rättsosäkra och utredningarna var uttryck för tjänstemännens egna övertygelser. Ur Dagens Nyheter debatt publicerad 31 januari 2011.

Skolinspektionen med flera granskade under 2011 utredningar som hade inneburit att 715 barn hade tagits ur den vanliga skolan. Detta för att de ansågs ha sådana problem att de måste gå i särskolan istället. För enkelt sagt ser logiken ut så här: Barn som i grunden kan lära sig vad skolan lär ut ska få gå i den. Har de problem som gör det svårt för dem så ska samhället utifrån sitt ansvar för alla människor inkludera barn, se till att de får den hjälp de behöver för att kunna gå i skolan. Om det dock är så att barn inte kan klara av grundskolan, så skulle de placeras i en särskola. En särskola som inte alls ger dem samma kunskapsmässiga förutsättningar. Därmed kommer deras möjligheter på arbetsmarknaden att minska väsentligt. Det är alltså ett allvarligt ingrepp i dessa elevers rättigheter.

Så när alla de här 715 utredningarna granskades så upptäckte man

att de alla var rättsosäkra: ”Ur rättsosäkerhetssynpunkt är det oroväckande om särskolans organisering styrs av enskilda tjänstemäns övertygelser” stod det på Dagens Nyheter debattsida måndagen den 31 januari 2011.

Det vill säga utredningarna var inte sakliga och opartiska utan återspeglade istället de utredande tjänstemännens egna övertygelser.

De här utredarna hade alltså troligen omedvetet påverkats och istället för att få fram saklig information och gjort tillförlitliga analyser och bedömningar, så hade de själva påverkat utredningen och dess resultat utifrån sina egna övertygelser. Observera innebörden i ordet övertygelse. Det är starkare än ordet uppfattning. Utredarna får som en egen övertygelse och söker sedan information som kan stödja den och bortser

från information som inte stödjer den.

Det slutade med att alla dessa 715 utredningar underkändes och att kommunerna blev ansvariga för att ge de här barnen stöd, både utbildningsmässigt och ekonomiskt för att återta kunskaperna de förlorat. Hur detta skulle ske fick respektive kommunen ta ställning till utifrån elevens förutsättningar, behov och kunskapsnivå, eftersom det ser olika ut för olika elever.

Med detta underlag vill vi påvisa att utredarnas självständighet, saklighet och opartiskhet är en utmaning som

inte löser sig av sig självt.

De utredare, deras chefer och de som enligt lagen har det yttersta ansvaret för våra socialtjänster – våra politiker i varje kommuns socialnämnd – måste känna till och använda vetenskapliga utredningsmetoder på sådana sätt att utredningar blir rätts-säkra, sakliga och opartiska.

Kommunpolitiker som enligt socialtjänstlagen har ”det yttersta ansvaret” för socialtjänsten, måste också känna till vetenskaplig utredningsmetodik så väl att de kan utöva sitt yttersta ansvar så att de kan styra upp socialtjänsten. För det behövs.

Det vanligaste utredningsscenariot

Det mesta underlag ser ut som det här scenariot i utredningar för barnets bästa:

1. Att en första person är observatör och informationskälla (personen till vänster).
2. Hen berättar om en observerad händelse där föräldern och barnet var inblandad (händelsen i bildens mitt).
3. Att den händelsen inte var för barnets bästa, påstår/uttolkar denna person (till höger).

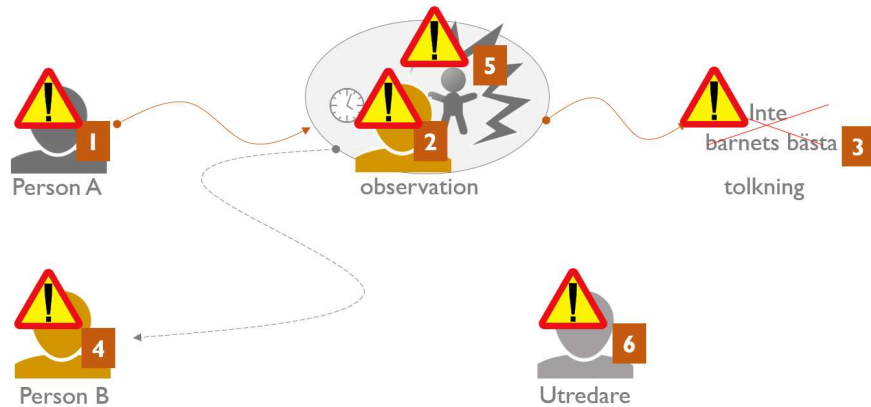
Det kan vara ena förälderns påstående mot den andra föräldern. Det kan vara familjehemsföräldrarna mot de biologiska föräldrarna vars barn har tvångsomhändertagits. Eller

faktiskt utredarna gentemot de biologiska föräldrarna men även utredarna mot familjehemsföräldrarna.

I de 24 utredningarna vi har granskat, så har utredarna som regel behandlat de här tre delarna som enda del och oftast inte undersökt dem alls. Istället har de överlag accepterat dem utifrån utredarnas troligen både omedvetna och medvetna samt osakliga och partiska ställningstagande mot en part och/eller för en part (som ibland är utredarna själva). Utredarna har alltså aldrig delat upp dessa påståenden i tre och undersökt dem var en för sig och tillsammans. Dessutom har de i de 24 utredningarna vi granskat alltid ignorerat tre viktiga delar till (kommer ses i de anonymiserade autentiska utredningarna som presenteras senare).

I det här förenklade scenariot finns minst sex varningar för att utred-

ningar ska vara rättssäkra och inte godtyckliga:

De åtminstone sex viktiga utmaningar för en rättssäker, saklig och opartisk utredning, är:

1. Tillförlitligheten hos den person som är informationskälla.
  - Det påverkar vad denna människa hävdar och hur hen uttolkar det. Detta undersöks bland annat med den vetenskapliga utredningsmetoden **källkritik**.
2. Det är själva händelsen i sig. Har den ens hänt? Om den har hänt, har den hänt just så som informationskällan hävdar?
  - För det går inte att ta för givet att en händelse skett, bara för att någon hävdar det. Detta undersöks bland annat med den vetenskapliga utredningsmetoden **precisering**.
3. Hur händelsen ska uttolkas – är det verkligen så att händelsen bara kan förstås så som informationskällan och kanske andra hävdar?

- De flesta vet att när man grälar med någon annan om vad som verkar vara precis samma situation, så kan ändå uppfattningarna om vad som hände och hur det ska förstås, skiljas åt en hel del. Det borde alltså vara så att det ska mycket till för att man som utredare enbart ska förlita sig på en persons påstående om att något har hänt och hur en person uttolkar en händelse. Hur händelsen rimligen ska förstås/uttolkas undersöks bland annat med den vetenskapliga utredningsmetoderna **alternativa tolkningshypoteser** och **falsifiering**.
4. Man kan i princip aldrig bara utgå från vad en person hävdar om en annan person i situationer som dessa.
    - Det finns inget vetenskapligt stöd för att bara kunna förlita sig på vad en person säger om en annan. Tvärtom, den andra personen måste få en möjlighet till replik,

detta med metoden **systematisk replikering**. Dessutom måste denna persons tillförlitlighet, påståenden och uttorkningar undersökas med den vetenskapliga utredningsmetoder som källkritik och så vidare, precis som för den första personen.

5. Om barnet är tillräckligt stort, tänker man ofta att barnet borde intervjuas, speciellt utifrån barnkonventionen.
  - Tyvärr är det mycket svårt eftersom barn lätt påverkas till att återge information som stödjer den ena parten men även att barnet kan ha påverkats till felaktiga minnen som de trots det påstridigt kan återberätta med stor detaljrikedom, hur egendomligt detta än kan verka. På det sättet blir barn plötsligt och helt ofrivilligt en del av konflikten och kanske får de ett avgörande inflytande i den. Det är ett tungt ansvar för späda axlar. Det innebär att det behövs gedigen kunskap för att intervjua barn, vilket vi senare kort kommer att förklara.
6. Utredarens tillförlitlighet samt kunskap om och erfarenhet av att använda vetenskapliga utredningsmetoder är viktig för att hela utredningen ska bli rättssäker, saklig och opartisk. Dessutom kunskap och erfarenhet av att följa våra lagars krav om respekt för människors privat- och familjeliv såsom det står i vår konstitution reger-

ingsformen. Viktigt är också förmågan att leva upp till socialtjänstens ansvar för att frigöra människors resurser.

- En utredares saklighet och tillförlitlighet är faktiskt något som man aldrig kan ta för givet. Aldrig. För det finns människor med fördomar mot andra överallt, även bland socialtjänstens utredare. Vad utredarna hävdar har hänt kan man inte heller förlita sig på. Eller hur det ska uttolkas. Här kan man säga att även utredarnas tillförlitlighet, deras påståenden, deras uttorkningar av den information som fås fram, deras bedömningar, deras sätt att arbeta på ... ja, att detta faktiskt måste granskas på precis samma sätt.

Men hur ska det gå till? Vem är det då som gör själva utredningen?

Det korta svaret är att på samma sätt som utredaren utreder det ovan, på samma sätt måste utredarna förhålla sig till sig själva och därför skriftligt dokumentera både utredningsarbetet av alla källor men likaväl för sin egen del, i utredningen.

Inte en enda utredning av de 24 vi granskade, uppfyllde dessa grundläggande kriterier för en rättssäker, saklig och opartisk utredning. När du senare läser den anonymiserade autentiska utredningen så fundera också över vad det är för förhållningssätt de själva använder.

Socionomers okunskap om vetenskaplig utredningsmetodik

Förenklat sagt finns det uppemot några tusen vetenskapliga utredningsmetoder beroende på hur man definierar dem. I varje utredning måste några tiotal av dem alltid användas och beroende på vad som utreds minst flera tiotal till, ja kanske några hundratals till, användas.

För att ha lärt sig dessa vetenskapliga utredningsmetoder och för att kunna använda dem bör man ha en utbildning i utredningsmetodik med starka inslag av vetenskaplig utredningsmetodik motsvarande 30 högskolepoäng i ämnet. Dessutom bör det ämnet ha varit integrerat i andra ämnen på socionomutbildningarna. Detta för att man ska lära sig kunna använda metoderna under olika förutsättningar och sammanhang.

Men de som arbetat och idag arbetar inom socialtjänsten har allt ifrån ingen utbildning alls i vetenskaplig utredningsmetodik, till kanske några frivilliga veckors utbildning med grupptentamen (på Örebro Universitet fanns inte närvarokrav för föreläsningar till exempel). De socionomer som idag är nyexaminerade kan enligt vår research ha uppemot 10 till 15 högskolepoäng i ämnet (detta gör att utredningar som nyutexaminerade och erfarna socionomer gör faktiskt kan vara mindre rättsosäkra än vad äldre och erfarna socionomer gör, i motsats till vad många hävdar).

Okunskap om att intervjua barn

Dessutom finns ett till område inom vilket det krävs specialistutbildning: Att intervjua barn. Det är oerhört viktigt att inte agera ledande när man intervjuar barn och att veta och känna till det är inte lätt. Det uppenbara är förstås att inte ställa ledande frågor (vilket förekommer i våra granskningar). Men det är svårare än

så. Påverkan kan enligt vetenskapliga rön inom psykologi ske på över 20 så kallade kanaler och dessutom i samspel med varandra. Kanaler som att höja eller sänka rösten, tonläge, kroppsspråk och så vidare.

I Uppdrag Granskning avslöjande reportage Mardrömmen, påstås en pappa ha utnyttjat det gemensamma barnet samt mamman ha låtit bli att stoppa honom. Pappan skulle ha låtit barnet onanera honom. Beviset? En videointervju där man kan se hur barnet gör en onanerande rörelse med handen i luften.

Men bakgrunden som föräldrarna grävde fram avslöjade något annat. De fick fram hela videointervjun. Ett av barnen visade sig ha intervjuats i nästan en timme utan ledande frågeställningar och inte lämnat någon information som stödde socialtjänstens uppfattning. Inget stöd alls. Då började den som intervjuade barnet att ställa ledande frågor istället som ”du har sagt att du mjölkar pappan snopp”. Elva gånger. Plötsligt visar barnet som med båda händerna hur hon kanske skulle göra om hon mjölkade en kos spenar. Hon håller upp båda händerna i luften, det vill säga en kos spene i ena handen och en annan av kons spenar i den andra, det vill säga bredvid varandra. Sedan rör hon händerna upp och ned.

Men den som intervjuar håller då upp bara sin ena hand och gör samma rörelse – upp och ned.

När barnet ser att den som intervjuar bara använder en hand, så tar hon ned den ena handen och fortsätter att göra samma rörelse men nu bara med en hand.

Detta lilla isolerade klipp, taget ur sitt sammanhang, blev ”beviset”.

En viktig sak att förstå är att barnet troligen ville göra något som utredaren var ute efter utifrån till synes dolda signaler som utredaren förmedlade till barnet. Kanske skedde det för att utredaren medvetet trodde att detta hade hänt och nu ville söka bevis för detta. Eller kanske även för att utredaren i sann omtanke om barnet ville vet om det hade blivit utsatt för något hemskt. Men i så fall var det kanske den omedvetna undran som påverkade barnet till att själv skapa det bevis som behövdes för att göra barnen, dess föräldrar och alla nära anhöriga traumatiserade för resten av deras liv.

Det korta klippet var alltså viktig bevisning, tills dess att föräldrarnas fått tag på hela videointervjun. Då förstod domstolen att beviset istället handlar om att barnet påverkats till detta bevis.

Detta exempel visar att om man inte är utbildad i och tränad i att intervjua barn så kan man få fram vad som kanske kan verka som bevis, trots att det är det sista det är. Hur svårt det är visar även detta exempel för hen som intervjuade barnet är faktiskt utbildad i att intervjua barn. Exemplet visar återigen hur viktigt det är med utredningsmetodik, att saker inte tillåts tas ur sina sammanhang och att en utredningsdokumentation tydligt och skriftlig återger hur vetenskapliga utredningsmetoder har använts eller inte använts.

Vi föreslår att du åtminstone granskar de tre minuterna om detta i Uppdrag granskningens reportage Mardrömmen genom att spola fram till

den 21 minuten och titta i några få minuter⁷.

Man måste undra över varför utredare så tydligt vill få fram ett bevis, varför socialtjänsten trots att detta avslöjats ändå försökte se till att barnen och föräldrarna aldrig skulle återförenas i ytterligare juridiska stämningar och varför socialstyrelsen inte kunde hitta något fel med socialtjänstens agerande (detta framkommer i "Mardrömmen").

Man ska inte heller glömma att socionomutbildningar är otillräckligt inriktade på att kunna göra rättssäkra utredningar för barnets bästa samt än mindre att intervjua dem.

För att sammanfatta

- *Socialtjänstemän har aldrig haft och har inte ens idag förutsättningarna för att göra rättssäkra utredningar för barnets bästa.*
- Något som trots detta är egendomligt, är hur dessa akademiker ändå kan hävda att de gör rättssäkra, sakliga och opartiska utredningar. När de själva genomförde sina slutuppsatser i sin utbildning var de tvungna att använda delar av vetenskaplig utredningsmetodik till exempel.

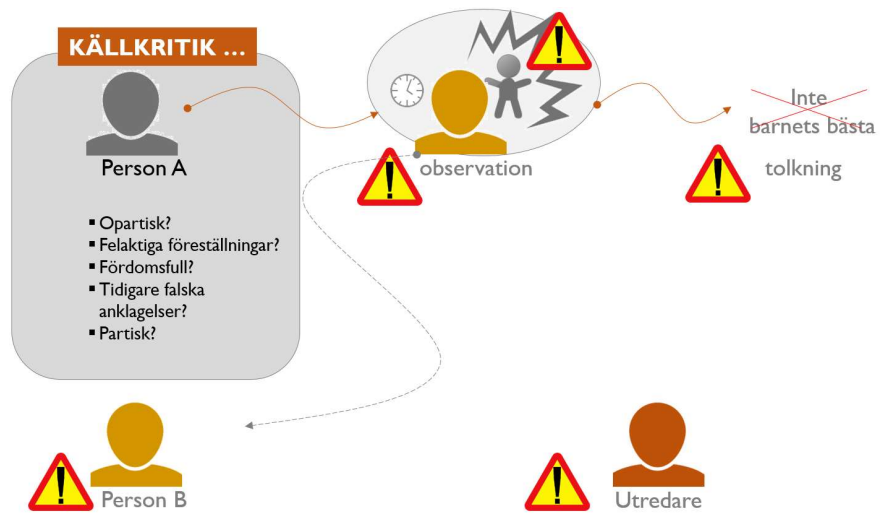
Alltså, de har kompetensen för att veta vad som är rättssäkra, sakliga och opartiska utredningar men de hävdar ändå att dessa utredningar är rättssäkra. Vi uppfattar att det beror på en långvarig destruktiv organisationskultur, vilket vi förtydligar i annan rapport.

⁷ Se UppdragGranskningens avslöjande reportage Mardrömmen. Om du spolar

fram till den 21 minuter så ser du tydligt just detta video-mot-bevis:
<https://youtu.be/ZeZfTX6kTJU>

Källkritik - en vetenskaplig utredningsmetod

När saker sker så uppfattar vi dem olika utifrån våra förutsättningar. Vi kanske har starka egenintressen. Men även om vi inte har det så kanske vi har felaktiga föreställningar vilket påverkar oss. Att redovisa tillförlitlighet, beroenden, med mera arbetar den grundläggande vetenskapliga utredningsmetoden källkritik med.

I utredningar så är det ofta ord som står mot ord. En person påstår att något har hänt som enligt den personen inte var barnets bästa. För detta finns sällan objektiva belägg, utan bara vad den här personen säger (och vad den ofta andra anklagade föräldern säger emot).

Hur utreder börjar man utreda då? En grundläggande och viktig vetenskaplig utredningsmetod är **källkritik**.

Utredningsmetoden källkritik är så gammal och erkänd att till och med barn i grundskolan måste lära sig och använda den. Utredningsmetoden är också grundläggande för varje journalist.

Numera så lär även tidningar som Metro (som delas ut gratis i Stockholms lokaltrafik) ut metoden i sin "Viralkollen". Detta för att lära människor att granska nyheter och vad andra människor hävdar, innan de

glatt delar med sig av den i så kallade sociala medier som Facebook och andra.

Det är till och med så att tidningen Bamse lär barn källkritik:

Vi hävdar att socialtjänsten alltid måste använda metoden källkritik. Källkritiken får kompletteras men aldrig undergrävas.

För det första kan det visa sig att personen som hävdar något inte har några egenintressen alls. Hen försöker bara att återge vad hen observerade och hur hen uttolkade det. Hen uppfattade vad hen såg hända som oroande och vill bara att det ska bli bra.

För det andra kanske denna person kan ha felaktiga föreställningar. Kanske tror hen att föräldrar med vissa funktionsnedsättningar inte kan vara lämpliga föräldrar. Eller som att hen inte känner till en viss funktionsnedsättning och hur det påverkar barnet. Såg att hen är lärare och därför inte förstår att barnet inte får den hjälp barnet behöver i skolan, utan uppfattar att barnets problem istället beror på hemförhållandena och barnets förälder istället. Hen gör en orosanmälan.

Det rör sig alltså inte så mycket om en fördom utan mer om en felaktig föreställning.

- Detta kan påverka hur människor upplever andra människor, saker som händer och hur det kan uttolkas. Det vill säga deras utsagors tillförlitlighet måste ifrågasättas.

För det tredje kanske personen inte har några egenintressen men däremot är fördomsfull på något sätt eller har ett mindre egenintresse. Kanske för att hen är rasist, kanske för att hen inte tycker om rika eller fattiga, kanske inte tycker om människor med en viss religion, som ser ut på vissa sätt eller har vissa hobbyintressen. Eller att hen har svårt för föräldern av något skäl. Eller faktiskt att personen inte tycker om rasister och föräldern råkar vara rasist (Vi i Barnets bästa uppskattar inte rasism men tycker trots det inte att det får påverka om ett barn ska skiljas från sina föräldrar eller inte).

- Detta påverkar tillförlitligheten hos denna människa och hur hen uppfattar andra människor, hur hen förstår händelser och hur de ska förstås/uttolkas.

För det fjärde kanske personen har ett gott egenintresse. Det kan vara ett gott sådant som att den ena föräldern på goda grunder inte tycker att det är för barnets bästa att barnet ska slippa den andra föräldern (den första förälderns före detta maka/make). För den föräldern har allvarliga brister i sin föräldraförmåga. Eller föräldrar vars barn rättsosäkert har tagit ifrån dem och nu förtvivlat försöker att återfå sitt barn.

- Detta kan förstås beskrivas som ett egenintresse, men det är kanske fel sätt att beskriva det. Samtidigt kan det innebära att dessa människor överdriver i sin önskan att göra gott. Även det påverkar deras tillförlitlighet vilket man som utredare måste kunna förhålla sig till.

För det femte kanske personen har ett sämre egenintresse. De kanske känner illvilja mot barnets andra förälder och vill straffa det. Det kan, vad vi kan se, även vara socialtjänstemän själva som minsann tänker se till att ett felaktigt tvångsombändertagande inte rivs upp. Detta sker troligen utifrån en utifrån en arbetsplatsstress och lojalitet med kollegor och arbetsgivare. Tyvärr leder detta till en väldigt destruktiv handling som innebär att barnet ska berövas sin ena eller båda sina föräldrar utan rättssäker grund.

- I en *vårdnadstvist* så kan barnet bli som ett slagträ mot den andra föräldern. För många var äktenskapet något man drömt om hela sitt liv och när det går i kras och man måste skilja sig, så är det ett

trauma i sig. Man kanske känner att den andra är ansvarig för det.

Att få ensam vårdnad kan också innebära ekonomiska fördelar som att man får hela barnbidraget och får underhållsbidrag, samt möjlighet att ansöka om helt bostadsbidrag.

Här kan också finnas bra underlag som flera olika polisanmälningar som borde undersökas (var de grundlösa eller inte?). Kanske finns tidigare vårdnadstvister (det är lämpligt att undersöka inte bara domstolsbesluten eftersom de kan vara ett uttryck för en överenskommelse, utan att undersöka varför vårdnadstviserna påbörjades, vem som ville vad och på vilka grunder). Allt detta är värdefullt ur ett källkritiskt perspektiv.

- I ett *omhändertagande* eller *tvångsomhändertagande*, så har familjehemmet eller hemmet för vård och boende, ekonomiska intressen. Enligt boken "Hem – ett reportage om Sofia Rapp Johansson och om samhällets omhändertagande av barn" av Tinni Eresjö Rappe, utgiven 2015, så betalar Sundbybergs kommun ut mellan 520 kronor till faktiskt hela 2000 kronor per dygn till ett barns familjehem. Det ger i det lägsta fallet en extra inkomst till familjehemmet om 15 600 kronor per månad och per barn.

Säg att det är ett syskonpar det är frågan om. Kanske får familjehemmet även barnbidraget och underhållsbidrag?

Om man dessutom tar hand om barn är det inte ovanligt att man själva binder sig till dem och blir som ovillig att vilja skiljas från barnet. Det är starka faktorer

som kan påverka hur man upplever andra människor, hur man förstår händelser och hur de ska uttolkas/förstås och vad man påstår och tillförlitligheten i det.

- Om personer kommit med grova påståenden, polisanmälningar om våld och/eller om sexuellt utnyttjande, påbörjat juridiska tvister, och så vidare, som alla visat sig vara utan grund, så säger även det en hel del om denna människas tillförlitlighet.

Det gör att man som utredare också ska vara lyhörd när man får höra talas om sådant (sådan information kommer ibland fram under intervjuer i utredningen).

Det är bara att be om kopior på underlagen och läsa dem. För sällan finns allt underlag för att göra en korrekt källkritik i början av utredningen utan den kan komma fram under utredningens gång. Det är då man som utredare måste ta tag i sådan information och undersöka den.

Saker som dessa kan vara avgörande för att förstå konflikten kring barnets bästa. Endera genom att underlag som kan fås fram avslöjar den med destruktiva egenintressen. Men även tvärtom. Om allvarligt negativa påståenden om den andra visar sig vara grundlösa, så kan det leda till att tillförlitligheten måste ifrågasättas hos den som hävdar detta.

Av vad vi har kunnat se i de 24 utredningar vi har granskat så kan människor vara partiska och agera så här. Utredningarna ger inte utrymme för att säga något om dessa människor är psykopater, men det går att upptäcka att de använder sina barn som slagträn mot barns föräldrar. Det gäller inte bara föräldrar utan kan även gälla den nya

partnern, barnens mor- och farföräldrar, föräldrarnas syskon, vänner och så vidare, som använder barnet som slagträ. Dessutom familjehemsföräldrar, personal på utredningshem, personal på hem för vård och boende, skolpersonal, psykologer och faktiskt läkare. Tyvärr verkar nästan alltid utredarna göra så med.

Dessa människor kan okritiskt ställa upp med att på oetiska grunder använda barnet som slagträ. Det är vad vi förstår utifrån de 24 granskade utredningarna.

- **Utredarna och medhandläggare utbildning inom utredningsmetodik.** Ur ett källkritiskt perspektiv så kan man inte ta utredarnas saklighet och opartiskhet för given. De är själva informationskällor till utredningen. De kommer välja utredningsmetoder, de kommer välja och välja bort informationskällor, välja och välja bort påståenden/observationer samt uttolka dem. Därför bör i varje utredning även utredarens kompetens inom utredningsmetodik anges såsom hur lång deras utbildning är gällande vetenskaplig utredningsmetodik (hit hör inte Barns behov i centrum) samt om de intervjuar barn, hur lång utbildning de har i det. När vi haft dialoger med socialtjänsten kan de hävda att en person är erfaren utredare. Tyvärr har vi förstått och kunnat se att de som är äldre och har lång erfarenhet inte har någon utbildning alls och ofta gör sämre utredningar. De socionomer som är nyutbildade och med såg 10 högskolepoäng av nödvändiga 30, gör ofta ett bättre jobb.

Alltså: Källkritisk granskning av utredarna gällande utbildning i utredningsmetodik och om att intervjuar barn (om det sker i utredningen) ska tydligt och skriftligen framgå av utredningen.

- **Utredarna och medhandläggare lojalitet och kanske utvecklade partiskhet.** Utredare och medhandläggare kan själva ha omedvetet påverkats. För det är inte ovanligt att barn är med om flera vårdnadstvister och upprepade utredningar hos socialtjänsten. Utredarna kan känna en kollegial lojalitet och därmed partiskhet med de tidigare utredarna. De kan också känna en partiskhet med sin arbetsgivare. Alternativt om de upptäcker att en tidigare utredning var felaktig, hur tror du det kommer tas emot om de nu gör en korrekt utredning? En kritik som indirekt avslöjar att de tidigare utredningarna var felaktiga?

Den här problematiken är värre än den för de andra ovan. För med orsaker som de här så inte bara påverkas utredarna utan de är även ansvariga för själva utredningen och kommer då troligen att omedvetet och ibland avsiktligt att påverka den bort från saklighet och opartiskhet. De kan, som ordspråket säger, ”läsa bibeln som fan läser den”. Vi återkommer med konsekvenserna som detta får för utredarna i utredningen.

Med metoden källkritik så får man under tiden som utredningen pågår fram mer och mer information som avslöjar utsagors tillförlitlighet (vi kommer senare till hur utredares saklighet och opartiskhet måste hanteras). Använder man metoden källkritik bra innebär det också att många ogrundade påståenden försvinner och fram kommer istället de avgörande problemen. Det är en lättnad som utredare att få fatt på dem och slippa alla de oegentliga problemen.

För att sammanfatta

Den vetenskapliga utredningsmetoden källkritik, syftar till att identifiera källors och även utredares opartiskhet, felaktiga föreställningar, egenintressen. Syftet är att förkasta påståenden som det finns saklig grund att misstänka är felaktiga.

Detta eftersom det kan innebära dolda behov, drivkrafter och lojalitet, eftersom de påverkar vad dessa människor kommer hävda har hänt och hur det ska förstås.

När dessa eventuella dolda drivkrafter inte längre är dolda, så blir de ogrundade påståenden färre och lättare att identifiera och utredningens saklighet och opartiskhet blir bättre.

Det är vanligt att en person påstår att något har hänt, där barnets ena eller båda föräldrar varit delaktiga, som inte var för barnets bästa. Detta måste delas upp i flera delar som bearbetas med olika vetenskapliga utredningsmetoder: **1)** personens tillförlitlighet, **2)** händelsen i sig (har den ens hänt och har den hänt såsom personen hävdar) **3)** undersöka andra möjliga förståelser av händelsen, **4)** låta personen som det slås ned på få en chans till replik. På den första delen – personens tillförlitlighet – måste bearbetas med metoden källkritik. När den andra personen som det slås ned på senare får ge sin syn på vad som hänt måste även hans tillförlitlighet undersökas med metoden källkritik. Dessutom

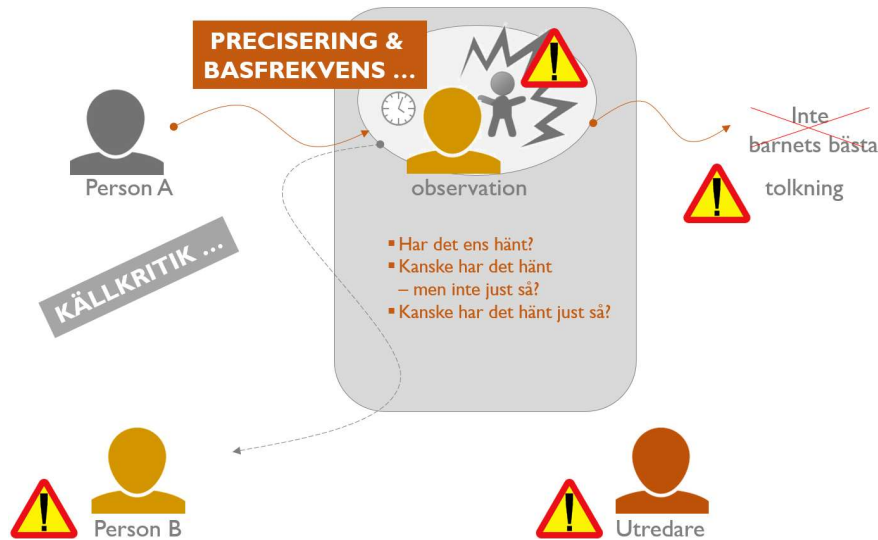
måste utredarens tillförlitlighet belysas utifrån samma grunder men det sker på annorlunda sätt eftersom utredaren styr hela utredningen. Mer om det senare. Hur de andra delarna ska utredas med vetenskaplig utredningsmetodik återkommer vi till.

Alla personer vars påståenden om händelser är viktiga för utredningen, ska granskas med metoden källkritik. Det kan vara båda föräldrarna i en vårdnadstvist. Det kan vara de biologiska föräldrarna, personal på utredningshem, familjehemsföräldrarna kring omhändertaganden, skolpersonal, psykologer, läkare och så vidare, så fort informationen är subjektiv.

Detsamma gäller även utredarnas egna utbildning inom utredningsmetodik och intervju av barn om det sker. Vi tar upp detta senare, eftersom detta är en speciell problematik.

Dessutom måste utredningsrapporten tydligt och skriftligt visa på hur utredarna har arbetat med metoden källkritik och vad de fått fram. Annars finns olika problem. Har de ens använt metoden källkritik? Hur har det gjort det – har man verkligen tillämpat metoden väl, kanske förbisett något som en förälder sagt och så vidare. Det är ofta just genom att det inte framkommer hur utredaren har använt vetenskaplig utredningsmetodik, som det även avslöjar en rättssäker, osaklig och partisk utredning.

Precisering och basfrekvens – vetenskapliga utredningsmetoder

Nu ska vi granska själva påståendet om vad som hände. Det kallas ofta för observation. Har den händelse som person A påstår har hänt, ens hänt? Har den hänt men kanske inte så som person A hävdar? Eller har den hänt och vad A säger verkar rimligt?

Som vi konstaterat tidigare så står ofta ord mot ord i en utredning. **1)** Den som påstår något **2)** händelsen som påstås ha hänt **3)** hur den händelsen ska förstås/tolkas **4)** hur den andra inblandade uppfattade händelsen och **5)** om man som utredare omedvetet låtit sig påverkas och utifrån det kommer att själv partiskt påverka utredningen.

Nu ska vi förklara hur den vetenskapliga utredningsmetoden **precisering** hjälper till kring själva påståendet av händelsen.

Precisering handlar om att be den som påstår att något har hänt, att precisera sig, dvs. att beskriva händelsen så detaljrikt som möjligt så att andra möjliga tolkningar minskas.

Utgångspunkten är att en påstådd händelse av en utredare aldrig kan uppfattas som att den har hänt bara för att en person säger så och alla konkreta underlag saknas. Aldrig.

Om man utgår från att en människa (eller en utredare) talar sanning utan att undersöka det, så är det fel. För det finns inget vetenskapligt belägg för att en tilltro till vad någon säger är ett sakligt och opartiskt underlag. Då har man som utredare blivit partisk – man stödjer vad en person säger utan saklig grund (och motsäger troligen vad en annan person kanske sakligt hävdar). Utredningen är inte längre saklig.

Så om den nu påstådda händelse är viktig för utredningen (alla påstådda händelser är inte det) så måste den som hävdar att den har skett precisera sig. När skedde det? Hur skedde det? Var skedde det. Vad såg du? Var hörde du? Vad hände innan? Vad hände efteråt? Hur gick det till steg för steg. En viktig poäng är att också ställa frågor som går tvärs över de svar som redan getts, eller baklänges.

Detta ska göras, för det första, för att man som utredare aldrig kan lita på att vad någon säger har hänt, ens har hänt. Speciellt om den personen har egenintressen eller tidigare har talat osanning. För det andra för att om någon verkligen har hänt så kommer personen att kunna ge bra svar på frågor som de vi tog upp ovanför. Medan den som kanske mer minns vad som passar hen att minnas, ofta inte kan minnas så i detalj. Detta eftersom det kanske inte ens har hänt eller inte just så som de påstår. Den vetenskapliga utredningsmetoden precisering avslöjar ofta personens tillförlitlighet på det sättet. Vilket på det sättet blir ett bidrag till källkritiken av den personen.

Det finns människor som kan påstå saker som aldrig har inträffat. Men även om händelser har hänt, så har de oftast inte skett just så som man minns dem. För det är sällan som människor minns händelser precis så som de har hänt. Till sist – en del människors minnen av vad som har hänt kan dock visa sig vara tillförlitliga.

Ibland påstår människor saker och händelser som för att vara rimliga borde kunna dokumenteras som inom ramen för metoden precisering (annars förefaller de påståendena om händelser/observationer såsom otillförlitliga). Vi har stött på fall där barnet påstår saker som att dess föräldrar slår det med en hammare i ögat. Det och andra liknande allvarliga saker verkade leda till att förskolepersonalen vände sig emot föräldrarna. Men då borde det kunna märkas och dokumenteras också. Är barnet skadat i ögat eller ser det bra ut? I detta fall så skrevs detta och andra mycket allvarliga påståenden in i utredningen såsom belagda sakförhållanden bara för att flera förskolelärare

sade dem. Detta utan varken källkritik av förskolelärarnas kompetens i att intervjua barn, utan precisering, och så vidare.

Det finns dessutom en hel del vetenskapliga rön kring minneproblematik⁸, men vi stannar med informationen ovan.

Poängen här är att om man använder metoden precisering så blir det svårt för den som ljuger att ljuga och svårt för den som påstår saker utifrån egenintressen, att göra det. De som verkligen minns saker, är oftast de som kan återberätta tillförlitliga berättelser.

- Återigen kan vetenskapliga utredningsmetoder i sig själva hjälpa till att få bort osakligheter från utredningen och att de mer egentliga konflikterna träder fram. Så att barn verkligen kan få hjälp istället för att stjälpas.

Viktigt, oviktigt och metoden basfrekvens. Det är inte ovanligt att man förstörar betydelsen av händelser som egentligen är obetydliga som skäl för att skilja ett barn från en av eller båda sina föräldrar. För en del föräldrar är vissa saker måsten. Förenklat som att om man inte lär barn att hälsa ordentligt eller ett bättre bordsskick, så är det inte för barnets bästa. Men dessa "måsten" behöver inte vara något som innebär att den ena eller båda föräldrarna brister allvarligt i sin föräldraförmåga.

Sedan kanske saker som har hänt kan verka viktiga. Säg att pappan i en gångtunnel möter mamman som framför sig puttar det gemensamma barnet i dess barnvagn. Pappan hälsar på barnet som inte tittar upp. Pappans intryck är att barnet borde ha märkt det och att mamman

⁸ Sök om minnesproblematik på till exempel på www.vetenskapligutredningsmetodik.nu

kanske påverkar barnet till att inte våga visa sin glädje över att se sin pappa. Detta hävdar pappan upprört är en händelse som är så allvarlig att barnet ska tas från sin mamma och att pappan ska få ensam vårdnad.

Metoden basfrekvens handlar delvis om vad som är vanligt beteende och om hur många gånger något måste hända för att de ska vara allvarligt. Någon kanske hävdar att det är allvarligt att en viss sak har hänt på ett visst sätt. Som att små barn alltid borde titta upp och hälsa på en som i exemplet ovan. Basfrekvensen handlar då om att ta reda på hur vanligt det är just i dessa situationer. Vi som har hämtat våra barn på förskola vet att de ibland blivit glada över att se oss. Men även att de ibland knappt sett åt oss för att de varit upptagna med egna tankar, ledsna eller kanske trötta och hungriga. Eller till och med att barn inte tycker om att se oss för de är mitt uppe i en rolig lek och när de ser oss så förstår de att nu måste den roliga leken sluta. Något de inte vill. Därmed är det svårt att hävda att om ett barn en enda gång inte tittar upp på en när man ropar på det och det ser en, att det är ett uttryck för något allvarligt.

- När en förälder hävdar att en händelse likt den vi nämnt ovan, har hänt en eller ett fåtal gånger, så kan utredaren förklara varför det inte är viktigt utifrån metoden basfrekvens. Därmed kan oviktiga saker överges och mer tid ges till de som är viktiga.

Andra fördelar

Att använda metoden källkritik innebär ofta att de med dolda och destruktiva egenintressen kommer göra färre ogrundade påståenden vilket underlättar för utredningen, för barnets bästa och gör det roligare att vara utredare.

Metoden precisering, hjälper ytterligare. De oviktiga påståendena blir färre och det hjälper också till. För den kanske upprörda föräldern som kanske retat upp sig på en småsak, kan nu känna sig förstådd av utredarna som i sin tur kan hjälpa till att förklara varför det inte är allvarligt (det har hänt för få gånger för att det ska vara väsentligt, det borde personen inse).

Utredarna kan hjälpa till att förklara att föräldern kanske förstorar betydelsen, och hjälpa hen att berätta om det som kanske mer är det egentliga problemet.

Men de kan även gjuta olja på vågorna så att de kan börja samarbeta för barnets bästa istället.

För att sammanfatta

Om någon påstår att något väsentligt hänt som har med barnets bästa att göra, så kan man aldrig lita på att det har hänt. Speciellt när ord står mot ord.

För att utreda detta så måste själva beskrivningen av den påstådda situationen göras tillförlitlig av den som hävdar den. Genom att utredaren i detalj ber den som påstår detta att precisera sig, så får man reda på tillförlitligheten i det påstådda. Var hände det? När hände det? Vad hände innan? Vad hände strax före? Vad hände? Beskriv i detalj. Vad hände sedan. Utredaren bör också fråga som baklänges. Vad hände innan det? Även andra externa referenser. Hur var vädret? Det kan ofta undersökas senare.

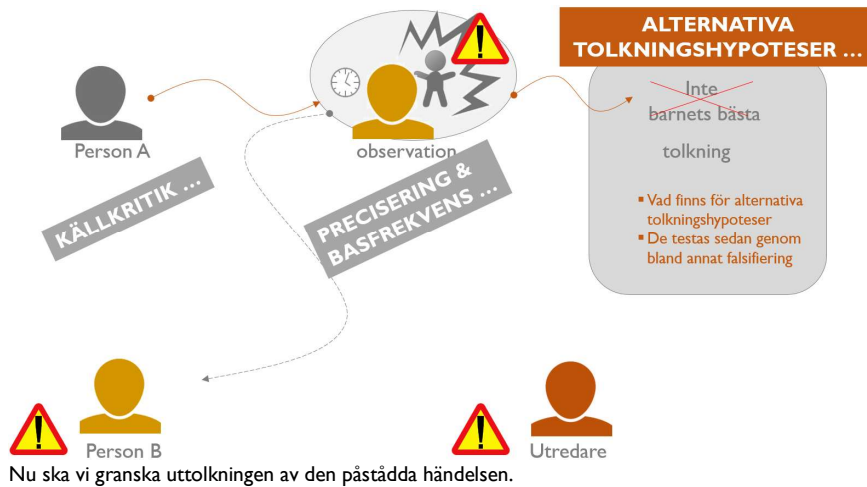
Med metoden får man en tillförlitlighet för att det någon påstår verkligen har skett.

För att bedöma om påstådda händelser verkligen är allvarliga kan man använda metoden basfrekvens. Vad

är vanliga beteenden hos barn i motsvarande situationer. Hur ofta har detta skett? En eller ett fåtal gånger är sällan tillräckligt.

Observera att metoden precisering och basfrekvens är delsteg på väg mot ett sakligt och opartiskt underlag. Andra nödvändiga metoder för att få fram ett sakligt och opartiskt underlag presenterar vi strax.

Alternativa tolkningshypoteser - vetenskaplig metod

Personen A påstår att något har hänt som personen menar inte var för barnets bästa. Vi har visat på hur man måste som dela upp detta i sex delar och ska nu se på As uttolkning.

Säg att personen A inte har några dolda egenintressen och att när vi intervjuat hen om händelsen och använt metoden precisering, så verkar det som om hens påstående om vad som hände och vad hen såg, är tillförlitligt och rimligt.

Men om allt det är korrekt, betyder det också att person As uttolkning av händelsen automatiskt är korrekt?

Om vi fortsätter med exemplet ovan: Säg att pappan i en gångtunnel möter mamman som har deras gemensamma barn i dess barnvagn som mamman skjuter framför sig. Pappan hälsar på barnet som inte tittar upp. Pappans intryck är att barnet borde ha märkt det och att mamman måste ha påverkat barnet till att inte våga visa sin glädje över att se barnet. Detta hävdar pappan upprört är en av olika händelser som är så allvarlig att barnet ska tas från sin

mamma och att pappan ska få ensam vårdnad.

Vi säger att händelsen ovan råkade videofilmas. Händelsen verkar verkligen ha hänt såsom pappan hävdar, således.

Har pappan därför rätt i sin uttolkning "Pappans intryck är att barnet borde ha märkt hans hälsning och att mamman påverkat barnet till att inte våga visa sin glädje över att se sin pappa"? Under dessa ovanliga förutsättningar (att händelsen har videofilmats) ska utredarna okritiskt acceptera pappans uttolkning?

Nej, verkligen inte. Åtminstone inte om vi utreder för att få fram saklig och opartisk information.

Här kan man säga att vetenskaplig utredningsmetodik visar hur klok den är. För vanligtvis så söker vi människor efter bekräftelser för en uppfattning vi har. När vi hittar information som stödjer vår uppfattning så nöjer vi oss ofta. "Det var rätt" tänker vi.

Det är här som vetenskaplig utredningsmetodik visar sig så föredömlig. För om utredaren använder den, kommer de att ställa upp och skriftligt dokumentera så kallade alternativa tolkningshypoteser. En hypotes kan beskrivas som ett förklaringsförslag. Det är en viktig del i det vetenskapliga förhållningssättet. Dessa hypoteser kan hjälpa utredaren i olika typer av information som ska eftersökas i utredningen.

Alternativa förklaringar/hypoteser utifrån exemplet ovan skulle kunna vara:

1. Att barnet inte märkte pappan eftersom barnet var trött, upptaget av annat, eller irriterat.
2. Att barnet själv tog på sig ett ansvar för att själv se till att föräldrarna inte grälade? Barnet har kanske varit med om hur föräldrarna börjar gräla när de träffas och barnet vill nu undvika det genom att låtsas inte se den andra föräldern.
3. Mammans negativa påverkan - såsom pappan menar.
4. Kan det finnas någon annan förklaring? Har barnet beteenden som kanske skulle kunna förklaras med funktionsnedsättningar som ingen av föräldrarna eller skolpersonal har reflekterat över?
5. När detta bara har skett en enda gång enligt pappan, är det verkligen tillräckligt för att hävda att mamman har påverkat barnet så? Är därför inte även denna tolkningshypotes rimlig: Att pappan försöker använda det gemensamma barnet som slagträ mot mamman? Kan pappan ha en fiendskap mot mamman och

för det omoget nog tillåta sig att använda barnet som slagträ?

Som seriös utredare ute efter att få fram saklig och opartisk information måste man ställa upp rimliga alternativa tolkningshypoteser som dessa. Ett oseriöst sätt att tillämpa metoden är att ställa upp orimliga alternativa tolkningshypoteser eller att begränsa sig till hypoteser som pekar i en enbart en riktning.

Alternativ tolkningshypotes "Kan det finnas någon annan förklaring?" är viktigt. Två personer kan upprört gräla men det betyder inte att den ena eller den andra har rätt, eller att de båda har delvis rätt. Kanske kan svaret finnas någon helt annanstans.

En förälder aktiv i Barnets bästa har ett tonårsbarn som blivit tvångsomhändertaget utifrån hens egna problem både i skolan och i hemmet (det är enligt socialtjänsten inte något fel på föräldern utan tonåringens uppförande är sådant att hen måste tvångsomhändertas i strid mot föräldrarnas och barnets egna uppfattning). Strax efter att barnet omhändertagits kom beskedet från ADHD-utredningen: tonåringen har ADHD. Det förklarade barnets beteende och varför barnet haft problem både hemma och i skolan (där det hitintills inte fått hjälp för det).

För det har nu tonåringen och dess föräldrar utsatts för ingrepp i deras privat- och familjeliv, trauman och nu har föräldrarnas och barnets sammanhållning sargats.

En viktig orsak till att detta skedde var att socialtjänsten i den utredningen aldrig ställde upp alternativhypotesen "kan det finnas någon annan förklaring" och undersökt det.

⁹ ADHD, Attention deficit hyperactivity disorder är en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning som utmärks av nedsatta exekutiva förmågor,

exempelvis bristande förmåga att kontrollera uppmärksamheten och/eller hyperaktivitet.

Dessutom ignorerade de informationen om att barnet genomgick en ADHD-utredning, vilket egentligen är egendomligt. Men något vi i Barnets bästa tyvärr förstått snarare är regel än undantag utifrån de 24 utredningar vi granskat.

Autism och Aspergerförbundets utredning om socialtjänstens tvångsomhändertagande av barn visar på hur socialtjänstemän inte bara är okunniga om vad diagnoser av Asperger och autism innebär för barnen. Nej, socialtjänstemännen ignorerar de redan existerande diagnoserna och menar istället att det är föräldrarnas brister som orsakar dem. Även Autism- och Aspergerförbundet konstaterar att det stora problemet här är socialtjänsten. Föräldrar som upprepat försöker förklara för socialtjänstemännen att barnen har denna diagnos och att det är det som är problemet, inte bara ignoreras. Nej, det leder till att utredarna utvecklar en osaklighet och partiskhet mot föräldrarna som de istället faktiskt skyller barnets problem på, alltså mot bättre vetande! Och barnen omhändertas utan vare sig rätts-säker grund eller medicinskt beprövad erfarenhet och domarna dömer utefter socialtjänstens rättsosäkra utredning. Autism- och Aspergerförbundets egna utredning kan du läsa på internet¹⁰.

De här förklaringsförsöken/alternativa tolkningshypoteserna bör utredarna för det första skriftligt dokumentera i utredningen (mer om det senare) för att sedan ta med sig dem i den fortsatta utredningen. Nu är det viktigt att söka sakliga belägg för dem. Men även viktigt att söka sakliga belägg som kan ogiltigförklara dessa (se falsifiering senare). Dessutom kan nya lämpliga alternativa

tolkningshypoteser komma fram under utredningen och några tidigare sådana försvinna. Även det måste skriftligt dokumenteras och motiveras i utredningen, för rättssäkerheten, saklighetens och opartiskhetens skull.

Samtidigt så bör man som utredare inte avsluta detta nu. Varför då? Jo, för att det pappan påstått har hänt som inte var barnets bästa, så har han hävdade att mamman var inblandad. Nu bör man kanske låta detta vänta och använda de vetenskapliga utredningsmetoderna bestyrkande och systematisk replikering. För att senare återvända till de alternativa tolkningshypoteserna och hur de testas, bland annat med metoden falsifiering.

För att sammanfatta

Hur ska man förstå eller uttolka observationer/händelser som sakligt har kunnat beläggas? Speciellt i en situation med utsatta barn, där arga, upprörda eller begråtna ord och dragik, träder fram för en utredare?

Ska man utgå från vad en förälder eller annan person upprört hävdar och som just i intervjuögonblicket kan verka tillförlitligt?

Vetenskaplig utredningsmetodik är tydlig, här gäller det att istället ställa upp alternativa tolkningshypoteser/olika förklaringar på försök. Vilket också ska dokumenteras. Att göra både göra det och skriva ned det, öppnar för flera möjligheter än dem man kanske omedvetet har tagit starka intryck av under intervjun. Det gör det inte lika lätt att påverkas av den kanske upprivna föräldern som intervjuas. För genom att man tvingar sig själv att ställa upp de alternativa tolkningshypoteserna, bör-

¹⁰ Se Autism och Aspergerförbundets utredning här http://www.autism.se/granskning_lvu

jar man se andra möjliga förklaringar. Just att detta dokumenteras skapar också en självvrannsakan hos utredaren. Man vet att detta senare kan komma att granskas och då blir det viktigt att visa att man här arbetar yrkesmässigt och inte låtit sig påverkas på negativa sätt.

De här alternativa tolkningshypoteserna ska senare testas, bland annat med metoden falsifiering, som vi presenterar senare.

Vi har under våra offentliga möten inte stött på en enda person som efter att metoden alternativa tolkningshypoteser presenteras, inte håller med om metoden och att det är en nödvändig utredningsmetod, för att få fram ett sakligt och opartiskt underlag.

- I de 24 utredningar vi har granskat har inte en enda använt alternativa tolkningshypoteser, trots att "den bästa kunskapen" menar att detta är en nödvändighet.

Bestyrkande - vetenskaplig utredningsmetod

Många har hört talas om viskningsleken. Man är några stycken som sitter i en ring. Den första personen viskar något i örat till personen bredvid. Den personen ska sedan viska precis vad hen hörde till nästa person. När den sista i ringen fått höra den näst sistas viskning, så talar hen om vad som sagts. Första gången man gör det så brukar man skratta och förundras över hur fel det blivit. Vad som sades först stämmer inte alls med vad den sista personen hört.

Eftersom det i utredningar för barnets bästa oftast är enbart subjektiv information och utredare måste arbeta med huvudsakligen intervjuer, så kan fel uppstå ungefär på samma sätt. Den som intervjuas sa kanske något som för den själv uppenbart skulle förstås på ett sätt. För utredaren är det kanske som uppenbart att det istället ska förstås på ett helt annat sätt. Vi är många som vet hur missförstånd kan uppstå även mellan vänner.

Så här löses det med vetenskaplig utredningsmetodik: Från varje möte ska utredaren skriva ned anteckningar i socialtjänstens system, ofta så kallade aktanteckningar. Från dem kommer utredaren efter informationsinsamlingen är klar att sammanställa information inför en analys av materialet och sedan för utredningsrapporten.

Ibland kanske utredaren lyckas med att skriftligen precis återge vad den intervjuade personen sagt (vilket dock är ovanligt. Ett av de vanligaste klagomål vi får hör är just hur vad socialtjänsten skriver ned inte stämmer och nästan aldrig korrigeras trots upprepade påstötningar från föräldrar). Men säg nu att socialtjänstemannen trots det lyckat att

precis återge vad som sades, då kan det trots allt vara fel. För här intervjuas människor som sällan är vana att intervjuas och kanske ovana att prata om sådant som är svårt. Så kanske sa de just precis det som utredaren skriftligen dokumenterat, men det är trots det fel. För ibland händer det att man säger saker som när man får möjlighet att läsa igenom gör att man inser att det var inte så man egentligen menade. Eller hur ofta har det inte hänt att man först tänkt på ett sätt men när man pratat med någon om det, sakta inser att man nog uttryckt sig på fel sätt?

Dessutom, är det så att en utredare ofta arbetar med olika saker och andra utredningar under tiden. Det är svårt att minnas korrekt, vilket vetenskapliga studier kan bekräfta. Därför är det viktigt att utredaren nästan direkt skriver ned vad som kommit fram under intervjun. Det innebär att källkritiken förbättras: Vad har de fått fram om personen som källa och hens tillförlitlighet. Sedan om vad arbetet med precisering har inneburit för de kanske olika påståenden som först kommit fram. Hur rimlig verkar personens uttolkning av händelserna, och så vidare. Kanske påverkar det de alternativa tolkningshypoteserna. Det vill säga vad som skriftligen ska dokumenteras är resultatet av bearbetning med de vetenskapliga utredningsmetoderna ... För att minnas bra bör den skriftliga dokumenteringen ske senast samma dag, visar vetenskapen. Eller ännu bättre bör hela intervjun spelas in, för att senare vara tillgänglig för behöriga om de vill granska underlaget.

När detta är klart ska det skickas över till den intervjuade, för bestyrkande.

Den intervjuade ska nu få tid, säg några dagar, för att läsa, begrunda och föreslå ändringar och förtydliganden. Dessa tar sedan utredaren emot och bearbetar igen – återigen behöver detta bearbetas med metoder som de ovan – innan de förs in, kanske över telefon om det behövs. När det är klart får den intervjuade den omarbetade intervjun och bestyrker så resultatet av detta. Nu har kanske en vecka gått efter intervjun.

Det här är hur utredaren får fram belagt sakligt och opartiskt informationsunderlag som senare kan vara underlag för utredningens analys.

Tänk själv, hur kan vi samhällsmedborgare, de utredda föräldrarna och för att inte säga utredarna själva, var säkra på att den information de har fått fram stämmer? Det vill säga är saklig (vår konstitutions krav på myndigheter)?

Bo Edvardsson, expert på utredningar för denna typ av utredningar hävdar att om informationsmaterial inte är bestyrkt (och även att metoden systematisk replikering inte använts, som vi förklarar senare) använts, så är informationsunderlaget på vilket analysen skett, varken sakligt eller opartiskt. Har det inte skett så är det enligt honom ett brott mot vår grundlags krav på saklighet och opartiskhet och hela utredningen måste förkastas bara på grund av det.

Tänk efter själv. I alla de 24 utredningar vi har granskat så har de föräldrar och andra som intervjuat (utom i ett fall) betts om sina kommentarer, först när hela utredningen är klar (det vill säga även analysen, riskanalysen och bedömningen). Ingen av de utsatta föräldrarna har känt igen sig vad de påstås ha sagt och menat. Det underlag som utredarna haft kan inte anses ha varit

sakligt och opartiskt, eller hur. Att göra en analys och en bedömning av underlag som inte är belagt sakligt och opartiskt, är inte rättssäkert. Så får inte en myndighet göra.

För att sammanfatta

Efter att ha använt metoder som källkritik, precisering och alternativa tolkningshypoteser, måste intervjuer avslutas med att den intervjuade direkt får bestyrka utredarnas sammanfattning av intervjun med dem.

Det säkerställer att vad utredaren skriver ihop är bestyrkt av den intervjuade och att det inte har påverkats på ett negativt sätt av utredaren.

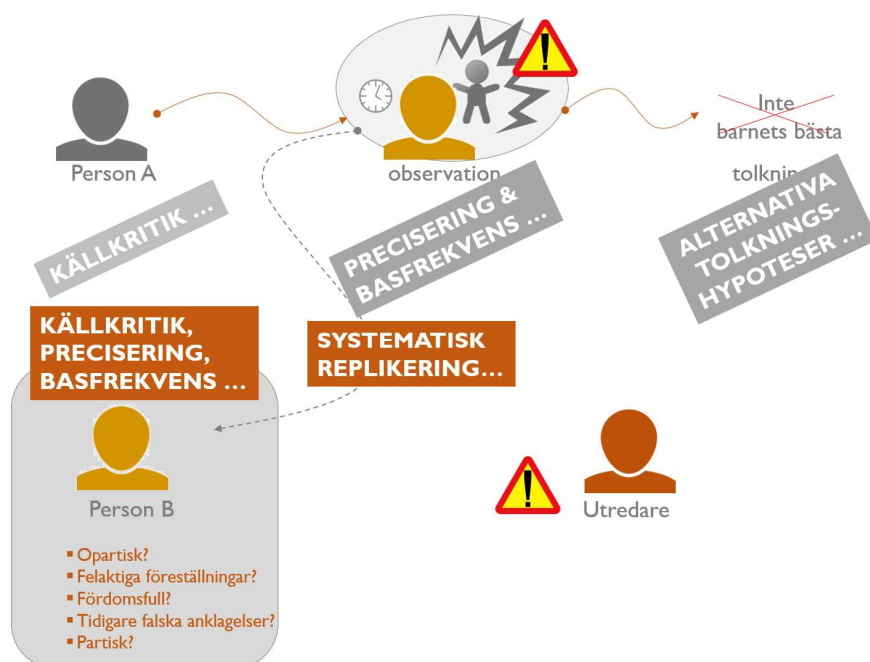
Det ger också en tillförlitlighet i hur utredarna väljer att gå vidare.

Om man inte använder dessa metoder och inte använder bestyrkande, så finns det inget vetenskapligt stöd för att det material som utredarna sedan analyserar och gör en bedömning, av är vare sig sakligt eller opartiskt utan tvärtom. Det är oseriöst och är ett giltigt skäl till att hela utredningen bör förkastas.

- I alla de 24 fall vi har granskat, så har utredningsmetoden bestyrkande enbart använts i ett enda fall strax efter intervjun och alltså före det att analysen påbörjats. I alla andra utredningar har hela utredningen skickats över först när även analysen och bedömningen om vad som är barnets bästa, är klar. Tror du att korrigeringar i efterhand kommer införas och att analysen och bedömningen görs om? Nej. Utredningen är klar. Kommentarer kan dock biläggas. Dessutom så ber utredarna alltså om återkoppling på vad de osakligt och partiskt har skrivit uppemot fyra månader sedan första intervjun gjordes. Det är allvarligt fel.

- Av alla de föräldrar vi har intervjuat har ingen känt igen sig i viktiga detaljer som står skrivet om dem. Varken vad de själva sagt, vad andra påstått om dem, de händelser de varit med om och hur de skulle förstås. De har protesterat men egendomligt nog alltid utan resultat. Det är därför många föräldrar rekommenderar varandra att alltid ha med sig någon annan och att spela in intervjuerna med socialtjänsten. Tyvärr leder det sällan till någon förändring, utredningen får de först ta del av när den är klar och deras kommentarer bifogas kanske. Alla analyser och bedömningar kvarstår oförändrade.
- Utifrån vetenskaplig utredningsmetodik så innebär detta att underlaget på vilket analysen har gjorts, är osaklig och partisk, och hela utredningen bör förkastas.
- Enligt experten Bo Edvardsson är detta i sig skäl till att varje sådan utredning ogiltigförklaras. Av de 24 utredningar vi granskat så ska 23 av dem förkastas med enbart det kriteriet. Enbart en enda av dem använde utredningsmetoden bestyrkande (men inte systematisk replikering).
- Du kommer senare att få läsa en anonymiserad utredning (se Barnets bästas rapport "Anonymiserad autentisk utredning ..."). Där finns inget underlag för att något bestyrkande har skett. Det framgår faktiskt indirekt att detta inte har skett (en förälder har själv använt sig av sin rätt att löpande få ut aktanteckningarna från utredningen). Men utredarna har aldrig begärt något bestyrkande och än mindre systematisk replikering innan analysen.

Systematisk replikering - vetenskaplig utredningsmetod

Kom ihåg att i de här utredningarna så står oftast ord mot ord. Tänk dig att utredarna har intervjuat en annan person som menar att du brister i din föräldraförmåga så mycket att ditt barn ska tas ifrån dig, eftersom det är barnets bästa.

Kan du tänka dig att det någonsin kan vara så att vad en annan person subjektivt skulle säga om dig, om en händelse du påstås har varit med om samt hur den ska förstås/uttolkas, är fullständigt korrekt? Ja, så korrekt att en utredare inte behöver stämna av med dig också?

Vi kan inte det. Vi har inte heller träffat på någon annan som säger sig kunna det, förutom socialtjänstemännen vi pratat med egendomligt nog ("Så fungerar inte BBIC" kan de säga). Det finns heller inget vetenskapligt stöd för att det skulle kunna vara så, utan tvärtom.

Ändå har förhållningssättet att aldrig, stämna av med dig om vad andra har påstått om dig, varit regel i alla de 24 utredningarna vi har granskat. Du kommer strax att kunna upptäcka det i vår anonymiserade autentiska utredning.

Det är här **utredningsmetoden systematisk replikering** kommer in. En annan person påstår alltså att du varit med i en situation där ditt agerande inte var barnets bästa och för det borde du kanske förlora vårdnaden och den nära relationen till ditt barn.

Även om utredarna har arbetat med källkritik, med precisering och alternativa tolkningshypoteser, så är det faktiskt så att vad du tycker om just denna situation är viktigt för att få fram ett sakligt och opartiskt material.

Just de påstådda händelserna blir ofta avslöjande. Endera så krymper

de ihop eller så kanske de framträder som än viktigare och hjälper utredare att verkligen förstå vad som har hänt och konflikters kärna, när den omtalade får bemöta informationen.

Nu måste de enligt den vetenskapliga utredningsmetoden systematisk replikering låta dig läsa den sammanfattning om dig, som den andra personen bestyrkt, och vid behov ge dig möjlighet till genmäle/replik.

Vad du nu säger som svar till påståendena och uttolkningarna om dig, måste då bearbetas av utredarna utifrån vetenskapliga metoder som de vi har nämnt här som källkritik, precisering och alternativa tolkningshypoteser.

När det är klart så dokumenteras det skriftligen, bäst samma dag, och du får det skickat till dig för att du i lugn och ro ska kunna läsa, tänka efter och göra korrigeringar. När de är bearbetade av utredarna och införda så får du en reviderad sammanställning skickad hem till dig som du nu bestyrker.

Troligt är att du kommer ha kommenterat vad den andra personen har sagt om dig. Du kommer troligen också att ha fört fram information som kanske kommer att påverka din egen såväl som den andra människans tillförlitlighet (källkritik). Du kommer troligen också ha berättat om andra händelser (som utredarna har bearbetat med metoder som precisering, och så vidare). Du kommer troligen att ha berättat om annan information som kan leda till andra alternativa tolkningshypoteser, under intervjun med dig.

Den vetenskapliga utredningsmetoden systematisk replikering innebär nu att den andra personen nu måste få läsa det som återstår efter utredarnas bearbetning och ditt be-

styrkande, och få ge sin syn på det.

När den andra personen har kommenterat det, framkommer kanske mer information och du behöver få replikera ...

Detta kanske verkar omständligt.

Men det fantastiska med att arbeta med dessa vetenskapliga utredningsmetoder är just att de egentliga problemen och konflikterna med sina orsaker nu träder fram. Om du vänder på ordet utreda – att reda ut – så är det var detta handlar om. Som en snörhärva med knutar. Detta är att reda ut – att utreda. Som utredare kommer man närmre den egentliga kärnan och kommer bättre kunna komma med lösningar, som kan innebära eventuella brister i föräldraförmågan kan förstås, att bra hjälp kan sättas in så att barnet får växa upp i en nära och kärleksfull och konfliktfri relation till sina båda föräldrar.

Glöm inte bort att vi lever i ett demokratiskt samhälle och att ge replik är en demokratisk princip. Det är därför domstolar låter alla parter säga sitt, det är därför massmedia låter kritiserade människor ge replik, det är därför politiker får ge replik på möten, och så vidare. Vi lever inte i ett enväldigt samhälle. Därför måste systematisk replikering finnas i alla utredningar för barnets bästa. Frånvaron av detta är ett sätt att inse hur rättsosäkra dessa utredningar är. Dessutom vilken egendomlig organisationskultur som råder inom socialtjänsten. De har den praktiska makten att avgöra om ett barn ska förlora sin nära kontakt med en eller båda sina föräldrar, något som kommer påverka dem alla för resten av deras liv. Och socialtjänsten ignorerar människor rätten till replik när någon påstår att de gjort något som inte var barnets bästa!

För att sammanfatta

Vad en person subjektivt påstår har hänt och vad det är som bevis för, om en annan person, kan inte rimligtvis vara sakligt korrekt. Speciellt när så mycket är subjektivt och båda personerna är inblandade i en konflikt.

De vetenskapliga utredningsmetoderna källkritik, precisering, alternativa tolkningshypoteser och bestyrkande, har inneburit att oväsentligheter försvunnit och att de mer egentliga problemen har kommit fram. Men när det är händelser som innebär att någon annan varit med i dem, så måste den människan ha möjlighet att förstå vad som är påstått om hen, samt en möjlighet att ge sin uppfattning om det.

Denna persons replik, ska bearbetas på samma sätt som den först intervjuade personen, det vill säga med källkritik, precisering, alternativa tolkningshypoteser samt bestyrkande, och de många andra nödvändiga vetenskapliga utredningsmetoderna.

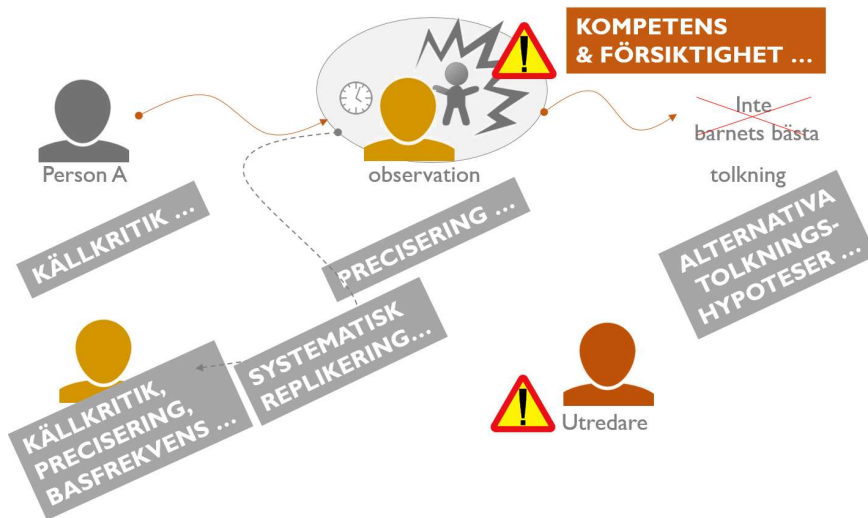
Troligen måste den andra personens replik få bemötas av den första, och så fortsätter det några gånger.

Om man efter metoder som källkritik, precisering, alternativa tolkningshypoteser samt bestyrkande inte använder metoden systematisk replikering så är det svårt att få fram saklig och opartisk information när två personer med motstående uppfattningar är inblandade.

Denna metod är tillsammans med andra viktig för att få fram saklig och opartisk information innan utredarna ska genomföra analysen av det. Om detta inte har skett, så är det grund för att ogiltigförklara hela utredningen eftersom den är gjord på underlag som inte är sakligt och opartiskt.

- I alla de 24 fall vi har granskat, så har utredningsmetoden systematisk replikering aldrig använts. I alla andra utredningar har hela utredningen skickats över först när även analysen och bedömningen om vad som är barnets bästa, är klar, vilket är allvarligt fel. Detta kan alltså ske uppemot fyra månader sedan första intervjun gjordes. En replik så i efterhand är försent och ovärdigt ett demokratiskt samhälle.
- Inte någon av alla de föräldrar vi har intervjuat har känt igen sig i allt som står skrivet om dem. De har protesterat, men återigen alltid utan resultat.
- Utifrån vetenskaplig utredningsmetodik så innebär detta att underlaget på vilket analysen har gjorts, är osaklig och partisk.
- Enligt experten Bo Edvardsson är det i sig skäl till att hela utredningar ogiltigförklaras. Av de 24 utredningar vi granskat så ska alltså all 24 av dem förkastas med det kriteriet.

Att intervjua barn med vetenskapliga utredningsmetoder

Många tycker att barn ska få komma till tals i utredningar för barnets bästa. Det är också något som barnkonventionen trycker på samt något som står i några av våra lagar.

Men det är mycket mer komplicerat än vad man kan tro, vilket "den bästa kunskapen" – det vill säga vetenskapen – har kunnat avslöja för länge sedan.

Här sammanfattar vi är ett **experiment** kallat **Sam Stone** utfört av **Stephen Cecci** redan 1993¹¹:

En man som kallades Sam Stone fick göra ett tvåminuters besök på en förskola där barnen var från tre till sex år gamla. Under besöket hann Sam bara säga hej till barnen och gå runt i rummet där barnen var för att sedan gå sin väg. Inget mer gjorde han.

Barnen delades sedan in i fyra grupper. De intervjuades i fyra omgångar. Den första gruppen påverkades inte

alls och den fjärde gruppen fick av intervjuaren höra att "Sam Stone är så klumpig. Han besökte mig igår och han har alltid sönder saker" samt intervjuades med en lätt suggestiv frågeteknik.

En helt annan person intervjuade dem en femte gång och kände inte till varken vad som hade hänt eller hur några av barnen hade påverkats. Tio procent ur den första gruppen kom då att säga att Sam gjort något med en nallebjörn (vilket han alltså inte alls hade gjort). I den fjärde gruppen svarade hela 72% att Sam Stone smutsat ned en nallebjörn och även skulle ha rivit sönder en bok. När barnen senare får reda på att så inte alls hade skett, så kom barnen ändå att hävda att det hade skett.

Många gånger har man uppfattat att barns detaljrikedom i en berättelse kännetecknar en sann och självupplevd berättelse. Det stämmer alltså inte.

¹¹ Ur U Sjöström (red), Barns utsagor i utredningar vid misstanke om brott, Forskningsrapport, vittnespsykologiska laboratoriet, Stockholms universitet.

- Stepen Cecci lät sedan visa upp videoinspelningar av det sista intervjutillfället för hela 1000 personer som arbetar med barn antingen som forskare eller som kliniker. De fick bara reda på att barnen besökts av Sam Stone och skulle nu noga titta på videofilmen och försöka avgöra vad i barnens berättelser som hade hänt och inte hänt. De flesta av dessa professionella kom till helt fel slutsatser. Det var faktiskt så att de barn som gav de mest felaktiga skildringarna, uppfattades som de mest tillförlitliga.
- Det vill säga att de som hävdar att de i kraft av sin utbildning och rika erfarenhet, kan avgöra om ett barn talar sanning, missar sig grovt!

Det finns andra liknande forskning som också fått vetenskaplig status.

Jämför med hur barnet kan påverkas av en förälder som tycker illa om den andra föräldern. Eller hur barn kan påverkas av en familjehemsförälder som tycker illa om de biologiska föräldrarna. Barnet kanske är mer utlämnat till någon av sina föräldrar än den andre (de kanske bor mer tid med dem), föräldern har ett negativt förhållningssätt till den andra föräldern (barnet känner in det och anpassar sig). Föräldern kanske har negativa förväntningar om den andra föräldern. Kanske talar den ena föräldern illa om den andra föräldern så att barnet hör. Till sist finns det även föräldrar som i detta försöker prata förstånd med sina barn för att de ska förstå, eller till och med påverka dem. Detta framkommer i våra 24 granskade utredningar.

Sådant påverkar barnen, ungefär som i fallet med Sam Stone. I den liknelsen så blir kanske socialtjänstemännen som utredare, motsvarigheten till den femte utredaren i fallet.

Barnet kommer då att på ett sätt som verkar "självupplevt" hävda saker med en detaljrikedom som gör att detta verkar sant. Även om utredaren skulle kunna förklara att det inte stämmer så skulle barnet kunna stå på sig trots det, visar vetenskapen.

Utredares förmåga att förstå vad som är sant och osant, är heller inget tillförlitligt sätt att få fram saklig och opartisk information på, visar vetenskapen.

Ibland används även så kallade "Nalle-kort". De kan även kallas "Sån är jag-kort" och är som en kortlek med djur på som visar upp olika känslolägen som irriterad, arg, lugn och så vidare. Men om nu socialtjänsten skulle bry sig om vetenskaplig utredningsmetodik, så skulle de upptäcka att det inte finns något belägg för att de ger saklig och opartisk information ur ett barns perspektiv utan tvärtom.

Konsekvens av socialtjänstens dåliga kontakt med "den bästa kunskapen"

Den här icke-kontakten med "den bästa kunskapen"/vetenskapen resulterar ofta i att barn intervjuas och kan då utelämnas den ena föräldern, under intervjuformer som ofta kan ifrågasättas. Det framgår av en del ljudupptagningar vi i Barnets bästa har fått höra.

I en dom där barnen ofta intervjuats i socialtjänstens utredningar, och där barnen tydligt tog ställning för den ena föräldern och mot den andra, vilket socialtjänsten tagit som grund för sin bedömning (och där socialtjänsten uppenbarligen inte tagit till sig "den bästa kunskapen"/vetenskapen om intervjuer med barn), så skrev domaren Carin Wiklund Jör-

gensen detta kloka i sin motivering till domen¹² (vi har anonymiserat mammans och pappans namn och så vidare).

”Tingsrätten måste poängtera att barn sällan självmant lämnar ut sina föräldrar till utomstående. För barnet upp till en viss ålder, senast till tonåren, är föräldern/ a något självklart älskat, ramen för barnets liv.

Barnen håller på sina föräldrar såsom de håller på sig själva.

Föräldrarna är den grundläggande förutsättningen för livet och barnet saknar egentliga jämförelser för vad som är en bra eller dålig förälder.

Att barn i den åldern på egen hand tar kontakt med utomstående för att klaga på en förälder är därför mycket sällsynt. För att barnen skall kunna göra detta fordras något extraordinärt.

Samtliga barnen har dock här plötsligt agerat till synes självständigt för att sprida negativa saker om sin pappa.

Tingsrätten kan inte se annat än att det extraordinära här är att den andra viktiga personen i barnens liv, barnets mamma, utnyttjat den osäkerhet och sårbarhet som barn känner då föräldrarna skiljs. De har sett bråken och mamman har gjort pappan ensam skyldig. Mamman måste ha ställt outtalade eller tydliga krav på barnen att agera i lojalitet med henne. Om de händelser som barnen har tagit upp hade varit av en mer påtaglig och allvarlig beskaffenhet hade tingsrätten haft anledning att fundera i andra banor men vad de har lagt sin pappa till last, ... är inte sådant att

de bryter ett barns naturligt starka lojalitet med sin förälder.”

”När lagstiftaren förordnade att hänsyn skulle tas till barnens vilja med beaktande av barnets ålder och mognad har det inte föresvävat att barnen skulle försättas i en situation där barnet verkligen skulle göra ett otvetydigt och avgörande val mellan sina föräldrar.

Ett sådant val är omänskligt att begära av barnet.

Det handlar om de viktigaste personerna i barnets liv. Dessa vill inte barnen välja mellan. Barnet vill ha bägge.

Om ett sådant ”val” sätts i händerna på barnet vore det detsamma som att öppna dörren för att barnen blir en bricka i ett spel mellan en eller två destruktiva och egocentriska föräldrar.”

Av våra 24 granskningar så uppfattar vi att det är just vad som ofta händer och förstärks på grund av hur socialtjänsten utreder. Socialtjänsten snarast säkerställer att ”barnet blir en bricka mellan en eller två destruktiva och egocentriska föräldrar.”

Varför? För att de inte bryr sig om vetenskapen/den bästa kunskapen, enligt både regeringens och socialstyrelsens direktiv, att de är otillräckligt utbildade i vetenskaplig utredningsmetodik i allmänhet och verkar vara totalt okunniga kring hur man intervjuar barn (Jämför med polisen som har speciella utbildningar för personal som intervjuar barn).

Tänk också på att vårdnadsutredningen som var klar i februari 2016

¹² Se Svea Hovrätt mål T 3506-09

föreslår att barn intervjuas ännu mer än idag utan vad vi har förstått en uppmärksamhet kring vad vetenskapen har att säga kring intervjuer med barn och den speciella utbildningen som måste till. Det är både egendomligt och allvarligt.

Observera också att i Barnets bästa är mammor, pappor och mor- och farföräldrar aktiva. Att exemplet ovan handlar om hur en mamma agerar destruktivt är för exemplets skull. Av de 24 granskningarna så gör även en del pappor på liknande sätt.

För att sammanfatta

Barn är inga sanningsvittnen av olika skäl. Ett är att för dem finns inte sanning och osanning på samma sätt som för oss vuxna. Ett annat att de lätt kan förnimma och ta åt sig av stämningar och att det kan påverka vad de kommer att säga. Det så mycket att även om man skulle veta om att vad de säger är fel, så kommer de ändå kunna återberätta en detaljriktig och påstridighet om att det som inte har hänt, som gör att många kan tolka det som självupplevt och sant.

Inte heller kan man låta utredare hävda att de i kraft av sin utbildning och erfarenhet, vet vad som är sant och inte sant.

För detta finns vetenskapliga belägg.

Att intervjua barn är således mycket svårt och kräver specialutbildning.

Viktigt är också att inte låta de faktiskt oskyldiga barnen bli brickor i ett spel mellan en (eller kanske två) destruktiva och oansvariga vuxna, som indirekt framgår av domen vi citerat ur. Vuxna kan enligt vad som framgår i våra 24 utredningar negativt påverka barnet och även på det sättet använda dem som slagträ. Det kan vara den ena föräldern mot den

andra föräldern. Det kan vara familjehemsföräldrar mot de biologiska föräldrarna. Men faktiskt även utredarna själva mot de biologiska föräldrarna, hur egendomligt det än kan verka.

- När du kommer läsa den anonymiserade utredningen så fundera på om barnet kunnat påverkas och om och i så fall hur utredarna undersökt om så har skett. Fundera sedan på hur de sedan använder denna information i utredningen.
- Observera även att vi har valt att anonymisera en enklare utredning istället för en mer extrem. Detta för att tydliggöra socialtjänstens normala arbetssätt. För enligt våra 24 granskade utredningar så är just deras utredningssätt det allvarliga systematiska felet. Att utredarna ibland kommer till extrema slutsatser helt utanför sitt kompetensområde är snarare en följd av den grundläggande problematiken vi tar upp och även ett uttryck vad vi uppfattar som en osund och destruktiv organisationskultur.
- Har utredarna kompetens för att intervjua barn? Oss veterligt ingår det inte alls i/i otillräcklig utsträckning i socionomutbildningarna.
- *Ur ett källkritiskt perspektiv ska en utredning undersöka kompetensen hos de som uttolkar barns påståenden (endera utredarna själva eller de som utredarna väljer att fästa tillit till). Har de utbildning och kompetens för att intervjua barn (metoden källkritik).*

Vi har stött på fall där barn påstås ha sagt många mycket allvarliga saker som att dess föräld-

rar slagit barnet med en hammare i ögat, till förskolepersonal som nu vänt sig emot föräldern. Dessa påståenden har utredarna okritiskt sedan fört in som belagda sakförhållanden i utredningen.

Alltså, barnets berättelser är viktig information att undersökas av en utredare utbildad inom både utredningsmetodik och i att intervjua barn. Inte till att okritiskt antas som belagd saklig information utan precisering. För en så

allvarlig skada borde ha synts, haft allvarliga fysiska skador och konsekvenser vilka skulle ha dokumenterats med utredningsmetoden precisering. Inte bli del i något som kan likna en häxjakt/förföljande av föräldrarna.

- Nalle-kort får inte användas, de har inget vetenskapligt stöd.
- Hur säkerställer utredarna att barnet inte blir en bricka i ett för dem destruktivt spel?

Falsifiering av alternativa tolkningshypoteser – vetenskaplig metod

Intervjuerna med föräldrarna, anhöriga, skolpersonal och så vidare, har gett mer information och förslag på hur händelser ska uttolkas. I detta ska man som utredare utarbeta alternativa tolkningshypoteser – förklaringar på försök. Utifrån dem undersöker man informationen man får fram. Vad för information finns som man kan få fram som kan beläggas såsom saklig och opartisk.

Vid olika faser i utredningen så testar man sina alternativa tolkningshypoteser. Det sker under själva informationsinsamlingen och hjälper till att utveckla utredningen, vad kan man överge? Vad borde man lägga till? Det ska även ske i själva analysarbetet.

Den vanliga mänskliga inställningen är ofta att sluta söka efter svar till alternativa tolkningshypoteser när vi hittar underlag som stödjer en av dem.

Säg att vi säger att "alla svanar är vita". Ser vi en vit svan, ja flera vita svanar så räcker det, är en vanlig inställning. Men har vi verkligen sett alla svanar? Kan det inte finnas svarta svanar?

En viktigt vetenskaplig utredningsmetod utgår istället från att man måste pröva att förkasta/ogiltigförklara hypoteserna med information

som är belagt saklig och opartisk. Det här ger ett annat fokus för en som utredare. Kan det finnas en enda svart svan?

Låt oss göra en parallell med det som Autism- och Aspergerförbundet uppmärksammat (se tidigare). Barn som har problem i skolan har endera ADHD eller så är det föräldrarna som brister, för så har det varit i alla de 99 tidigare utredningarna som en tjänsteman har genomfört. I nästa utredning visar sig barnet inte ha ADHD. Då måste det vara föräldrarna, för så har det varit i alla andra fall, tänker utredaren. Logiken med falsifiering är att utgå från att även om det har varit så i alla 99 fallen så måste det inte vara så alls. Autismfunktionsnedsättningar är inte som utmaningar med ADHD, och därför kommer man som utredare att kunna missa detta, om man inte arbetar med metoden falsifiering.

När man alltså ställt upp rimliga alternativa tolkningshypoteser så blir det viktigt inte bara att hitta informationen som sakligt belägger dem utan även att aktivt söka efter information som sakligt förkastar/ogiltigförklarar dem.

Därför kallas denna metod för falsifiering, att söka efter att påvisa varje

alternativ tolkningshypotes ohållbarhet.

Tag exempel där man hävdar att barn utsatts för sexuella övergrepp. Det har granskats genom observation av barnets lek. Om barnet då undviker att leka med ett långsmalt föremål, säg en plastbanan, så har det kunnat tolkats som att barnet har varit med om något otrevligt där en penis har varit inblandad. Om barnet istället hade sugit på bananen, så var tolkningen att barnet har påtvingats ett abnormt beteende (det har utsatts för sexuellt våld) vilket nu har normaliserats av barnet. Detta kanske kan låta underligt men på dessa sätt kan barn utredas och psykologiska experter hävda att detta är evidens för sexuella övergrepp. **Det kloka med den vetenskapliga utredningsmetoden falsifiering är att varje alternativ förklaringshypotes måste kunna ogiltigförklaras, annars får den inte ställas upp.** För om du tänker efter så finns det inget sätt att motbevisa detta med belagd saklig information. Leker barnet inte med bananen så är det ett "bevis" i sig och leker barnet med bananen så är det också ett "bevis" i sig. Det här exemplet kan tyckas egendomligt men är en sammanfattning av hur experter faktiskt har utrett. Se till exempel all forskning kring falska minnen/suppressed memories.

Om vi nu utgår från exemplet vi använt tidigare (det där föräldrarna möts i en gångtunnel och barnet sitter i barnvagnen), vad talar emot tolkningshypoteserna av den belagda sakliga information man fått fram?

1. Att barnet inte märkte mamman eftersom barnet var trött, upptaget av annat, eller irriterat.
  - Den här tolkningshypotesen är svår att förkasta. Den förälder som hämtar sina barn på förskola vet att de kan

vara så glada över att se en. Men också att de kan vara upptagna av annat som en glad lek med sina kompisar. Eller trötta och hungriga om man kommer sent. Det kan också hända att barnet som älskar en blir irriterad när det ser en för det förstår att nu måste den roliga leken ta slut.

2. Att barnet själv tog på sig ett ansvar för att själv se till att föräldrarna inte grälade? Barnet har kanske varit med om hur föräldrarna börjar gråla när de träffas och barnet vill nu undvika det.
  - Om separationen mellan föräldrarna skedde nyligen, kan det här vara en möjlig förklaring som är svår att förkasta. Hur länge sedan skedde separationen måste man kanske ta reda på. Hur har barnet förhållit sig? Har det känt ansvar för se till att föräldrarna inte bråkar? Ofta uppfattar barn att det är de själva som är orsak till att föräldrarna har separerat ... Här måste man nog fördjupa sin informationsinsamling.
3. Mammans negativa påverkan på barnet så att det inte vågar visa glädje när det ser sin pappa, såsom pappan menar.
  - Vad finns det för sakligt belagd information som stödjer denna tolkning som också kommer från pappan? Kanske ingen alls mer än pappan påstående om att det är så. Om det är så, så finns det ingen belagd saklig information som styrker hypotesen. Endera måste mer belagd saklig information fås fram eller så kan detta påstående förkastas.

4. Finns det andra förklaringar?

- Autism- och Aspergerförbundet redogör i sin utredning (se referens tidigare) för hur socialtjänstens utredare ofta visat sig vara okunniga kring hur barn med funktionshinder, kan agera. Eftersom skolan fungerar bra med de andra barnen, och orosanmälan kanske kommit från skolan, så verkar det kanske troligt att barnets problem beror på hemförhållandena.

Men kan det finnas andra förklaringar som måste provas? Vi i Barnets bästa har kännedom att föräldrar har hållit fram information om att barnet sent har konstaterats ha ADHD men att skolan inte hjälpt till. Det borde en utredare i så fall undersöka. Men ibland händer det också att man får utreda barn som kanske har en funktionsnedsättning som ingen ännu känner till. Kanske har utredaren ingen tillräcklig kunskap om funktionsnedsättning?

Genom att man arbetar med att aktivt söka information som kan förkasta tolkningshypotesen, så upptäcker man som utredare lätt sin egen okunskap. Eftersom detta också ska dokumenteras i utredningsrapporten, så är det lättare för andra att se var ett eventuellt tankefel skett hos utredaren och i utredningen. Det i sin tur visar på endera kanske ett viktigt tankefel, eller att utredaren har övergett sin saklighet och opartiskhet.

5. Tolkningshypotesen att pappan har en fiendskap mot mamman och försöker använda barnet som slagträ.

- Det är en intressant alternativhypotes. Föräldrarna har redan haft en vårdnadstvist har metoden källkritik visat. Den startade av pappan. Den baserades på ogrundade polisanmälningar om våld som i själva verket var pappans våld. Pappan hade utifrån det begärt ensam vårdnad men förlorat vårdnadstvist och föräldrarna har nu gemensam vårdnad och växelvist umgänge.

På det här sättet förstår utredaren vad som måste tillföras ur ett källkritiskt perspektiv och påverkar även tillförlitligheten i pappans påståenden (han har ljugit om polisanmälningarna och skälet för den ensamma vårdnaden, samt då använt barnet som slagträ mot mamman ...).

Eftersom den alternativa tolkningshypotesen där pappan hävdar att mamman har påverkat barnet till att inte våga visa glädje över att se pappan, inte har några sakliga belägg, så måste kanske istället denna hypotes om att pappan använder barnet som slagträ mot mamman, undersökas ännu mer? Finns det sakliga belägg för den? Har pappan en dold agenda?

För att sammanfatta

Det är vanligt att vi människor nöjer oss med information som pekar på att en av våra tolkningar är korrekta.

Då söker vi sällan vidare för att bättre förstå något som har hänt.

Ur ett vetenskapligt perspektiv har det visat sig otillräckligt. Med så mycket subjektiv information är det viktigt att vi ställer upp alternativa tolkningshypoteser som går att ogiltigförklara/falsifiera med belagd saklig information. Det vill säga alternativa förklaringar på försök.

De hjälper utredarna att få fram både information som stödjer de alternativa tolkningshypoteserna och som kan visa att de är ohållbara, det vill säga falsifiera dem.

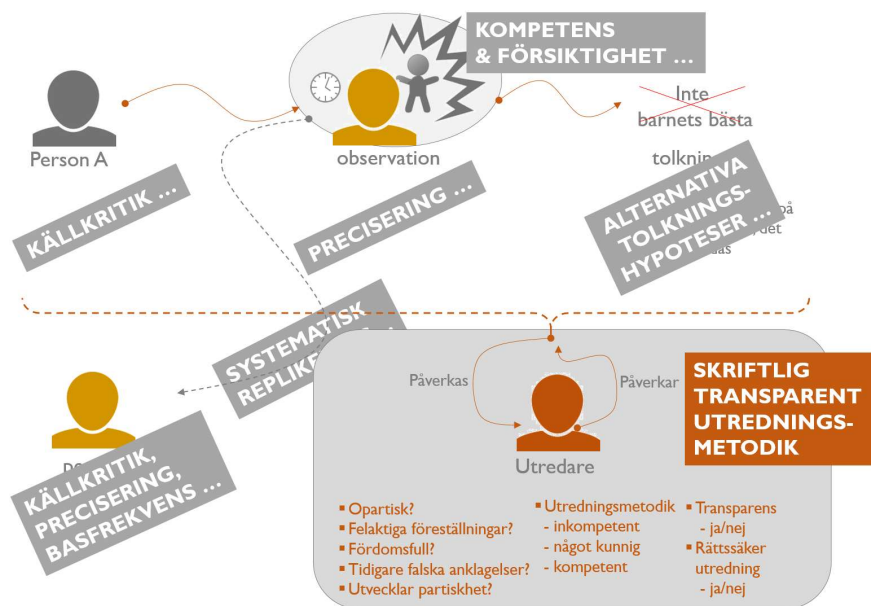
Just att inte nöja sig med information som stödjer en alternativ tolkningshypotes utan aktivt fortsätta att söka information som även kan falsifiera dem, är ett viktigt vetenskapligt bidrag till hur man gör rättssäkra, osakliga och opartiska utredningar.

Människor som inte känner till vetenskaplig utredningsmetodik brukar efter vår presentation hålla med om att man måste ställa upp alternativa tolkningshypoteser och konsekvent låta dem påverka utredningen för att få fram information som både belägger och kan falsifiera dem.

Detta måste dessutom skriftligt dokumenteras i utredningen och dess utredningsrapport, vilket vi tar upp nedan.

- Du kan i separat rapport läsa en anonymiserad autentisk utredningsrapport. Se om du kan se om de överhuvudtaget någon gång ställer upp alternativa tolkningshypoteser och söker information som både belägger dem och kan falsifiera dem. Vi har i de 24 utredningarna vi granskat, inte stött på en enda som gjort det. Vi har däremot hört talas om några få som har gjort det.

Utredaren påverkas och påverkar

Säg att en utredare skulle vara strikt opartisk och klara av att förhålla sig sakligt och opartiskt under hela utredningen. Innebär det att en domare, en advokat, ansvariga kommunpolitiker i dess socialnämnd, ansvariga chefer på socialtjänsten eller föräldrarna kan lita på en sådan utredares inhämtade information, analys och bedömning av det?

Nej, det kan man inte.

Med det sagt, låt oss gå vidare om utredarens roll. Troligen är de oberoende och opartiska när de börjar, även om de nog alltid har en lojalitet med sin arbetsgivare och dessutom en ovilja att säga ifrån om tidigare utredningar varit felaktiga (det är inte ovanligt att barn som socialtjänsten och dess familjerätt utreder, kommer att ha många kontakter och

flera utredningar utförda av socialtjänsten). För det skulle kunna innebära allvarliga problem för socialtjänstemännen på sin arbetsplats.

Det kan innebära att om utredningar var rättsosäkra tidigare, så kommer nya utredare troligtvis inte våga sig på att göra en bättre utredning nu, utan kommer fortsätta i samma spår. Det här kan indirekt utläsas av olika artiklar i media, som i Aftonbladets insändare *"Bryt tystnaden kring socialtjänsten kris"* med underrubriken *"Socialarbetare: Den som påtalar brister kallas illojal och uppmanas att byta jobb"*¹³. Just eftersom socialtjänstemännen kan komma att göra flera utredningar om samma barn, där de skulle kunna upptäcka fel i tidigare utredningar, så är det mycket viktigt att organisationskulturen inte är sådan som den ser ut att vara enligt avslöjanden

¹³ Se <https://www.aftonbladet.se/debatt/article19324615.ab>

i media. Men så verkar alltså inte organisationskulturen vara.

Utredarna kan också vara **okunniga** om den problematik de möter. Till exempel belyser Autism- och Aspergerförbundet i sin granskning av flera LVU-fall hur många utredare är okunniga om vad barnens faktiskt konstaterade funktionsnedsättning innebär för barnet och för föräldern. De skriver¹⁴:

"I de LVU-utredningar som vi granskat har barnets autismdiagnos inte beaktats som en viktig omständighet i den problembild som målas upp kring det aktuella barnets livsförhållanden.

Istället tolkas de beteendemönster som barnet har på grund av sin funktionsnedsättning som tecken på att det finns brister i föräldrarnas omsorg om barnet. Det kan handla om att barnen inte går i skolan, att barnet är inåtvänt och inte fungerar i sociala sammanhang, att barnet har vänt på dygnet, att de har magproblem, är aggressiva etc.

När dessa omständigheter tolkas som symtom på brister i omsorgen utan att hänsyn tas till att barnet faktiskt har en funktionsnedsättning med motsvarande symtom riskerar familjer att brytas upp genom ett LVU-beslut."

Socialtjänstemännen kan också ha **felaktiga föreställningar**. I Sverige pratar vi ofta om integrationsarbetet som måste till för att invandrare ska komma in i samhället. I de utredningar för föräldrar med invandrarbakgrund som vi granskat och i intervjuerna med människor med invandrarbakgrund, så har vi upptäckt hur den integrationen här stöter på problem. Ofta kan socialtjänstens utredare ha en svenskhet snorm. De kan ha svårt för föräldrar som har invandrarbakgrund, pratar en svenska påverkad av uppväxten i en

segregerad förort samt kanske mycket rökande inomhus och mer hierarkiska familjestrukturer med mansdominans. Eller som att barn måste hjälpa till mer hemma och ta större ansvar, att många sover i samma rum, och så vidare, än vad som är vanligt i många mer svenska familjer.

Sverigedemokraterna som av många uppfattas som ett rasistiskt parti och där många protesterar mot dem som nämndemän i domstolar, finns såklart representerade bland socio-nomerna också. Så, även om socio-nomerna inte har beroenden till personerna och barnen de ska utreda, så kan de ha varierande **dolda agendor** likt dem man har uppmärksammat om Sverigedemokraterna som nämndemän. Socialtjänstemännens dolda agendor kan påverka utredningar.

Dessutom kan **utredare påverkas** under utredningen. Kanske har de lättare för att identifiera sig med vissa människor och en viss problematik. Eftersom de får en insikt som få andra får i vad som kan vara hjärtskärande problem, så kan de också uppröras och påverkas på omedvetna plan. Kom ihåg vad vi skrev om hur olika människor kan vara. En del kommer ge ett stelt och kanske omänskligt intryck för att de varken kan eller vågar visa sin upprördhet. En del kommer att visa sin upprördhet, sin oro, så att det blir mycket svårt att inte beröras och därmed påverkas. Om utredarna påverkas, så kommer de också påverka själva utredningen.

Missförstå oss rätt. En utredare ska påverka sin utredning. Insikter leder till förändringar, gör att man börjar

¹⁴ Se Autism- och Aspergerförbundets rapport: http://www.autism.se/granskning_lvu

undersöka något som tidigare verkade perifert. Kanske inser man sedan att det var fel och lär sig av det och kommer fram till ett tredje fokus.

Men en utredare kan även påverka utredningen på ett osakligt och partiskt sätt. En talande rubrik i Dagens Nyheter är ”*Man kan manipulera en utredning utan att ljuga*”¹⁵ i en intervju med Bo Edvardsson utifrån hans forskning och granskningar av över 350 utredningar för barnets bästa.

Utredarna har en dold agenda och lyfter fram information som stödjer den och döljer sådan som inte gör det. Men de behöver inte ljuga.

Om man ändå är fri från lojalitet med sin arbetsgivare och tidigare

kollegors utredningar, inte har uppfattningar som motverkar en salig och opartisk utredning, så är det ändå inte en lätt uppgift. Chansen är stor att man påverkas omedvetet. Det finns till exempel vetenskapliga belägg för att psykologer som själva utsatts för sexuellt våld som barn, felaktigt läser in det i andra barns situation.

Så, det verkar omöjligt att få till en saklig och opartisk utredning, eller hur. För på inget sätt kan någon utgå från att en utredare är och kommer klara av att vara opartisk och utreda sakligt och rättssäkert när utredningen görs. Nedan presenterar vi lösningen:

Problemet med utredares eventuella dolda agendor

Det bästa stödet för att man som utredare, ska klara av att vara en saklig och opartisk utredare, är att man är kunnig om vetenskaplig utredningsmetodik, tillämpar och faktiskt skriftligt dokumenterar hur man tillämpar de vetenskapliga utredningsmetoderna och annat man själv tillför. Inledningsvis i utredningens alla aktanteckningar/bilagor och sedan i själva utredningsrapporten.

Just den skriftliga dokumentationen är centralt viktig.

Såsom vi beskrivit ovan sker redan idag för vetenskapliga artiklar som oftast är ännu mindre allvarliga än en utredning för en vårdnadstvist eller ett omhändertagande av barn.

På ett sätt kan man säga att vetenskapliga artiklar syftar till att vara repeterbara. Om du som läser dem hade liknande förutsättningar och gjorde samma utredning, så borde du komma fram till samma resultat.

Det vill säga texterna avslöjar vilka utredningssätt som använts och hur de använts.

Detta har de flesta socionomer själva varit med under sin utbildning, när de själva skulle skriva sin slutuppsats.

Du kommer kanske ihåg att det finns krav på att utredningar ska vara transparenta och repeterbara. Om du någonsin läst en dom från en domstol, så kan du se att de återger de olika parternas viktigaste ståndpunkter (man ska inte kunna säga att domstolen inte har lyssnat på en och inte förstätt en), samt att de sedan noggrant formulerar domen så att inget tvivel ska uppstå över varför domen blev som den blev. Alltså, man ska huvudsakligen i själva domen kunna förstå varför så väl, att man sitter där med känslan av att

¹⁵ Se <http://www.dn.se/arkiv/nyheter/man-kan-manipulera-en-utredning-utan-att-ljuga/>

om man själv hade suttit som domare så hade man inte kommit till någon annan dom. Då är domen transparent och repeterbar.

Likaså måste socialtjänstens utredning för barnets bästa vara. Det gäller alltså utredningar för vårdnadstvister, för omhändertaganden, tvångsomhändertaganden, hemtagningar, godkännande av familjehem och hem för vård och boende och så vidare.

På grund av att detta är dokumenterat så kan man sedan läsa domen och upptäcka om det är något som man borde ha hållit fram men inte gjort. Eller se om domaren faktiskt tänkt fel. För ingen är felfri, varken du, jag, domare eller socialtjänstemän som utreder för barnets bästa.

Nu utgår vi bara från de mycket få och grundläggande vetenskapliga utredningsmetoderna vi har presenterat (kom ihåg att det finns tusentals vetenskapliga utredningsmetoder beroende på hur man definierar dem där utredare ska inte bara kunna de flesta av dem utan kunna använda dem på kompetenta sätt).

- Hur utredarna har arbetat med **källkritik** ska framgå. Vilken information har de fått med och hur har de hanterat den? Hur har utredarna låtit det påverka? Har de undvikit att ta fasta på information som borde ha undersökts som någons tillförlitlighet? Här kan man som läsare se om de missar något vilket man inser innebär en brist i utredningen. Här kan man som läsare se om de ignorerar viktig information. Om de gör det, så måste man undra över utredarnas saklighet och opartiskhet och vad det kan vara som påverkat dem. Om metoden källkritik knappt används, så är det en så allvarlig brist för rättssäkerhetens skull,

att man kan inse att hela utredningen måste kullkastas.

- Hur utredarna har arbetat med **precisering** ska framgå. Om inte, så vet de faktiskt inte ens om händelser som människor påstår har hänt ens har hänt. Eller om de kan ha hänt men inte just så (vilket ofta är det troligaste). Därmed faller dessa påstådda händelser, och med dem ofta hela utredningen.
- Hur utredarna har arbetat med **alternativa tolkningshypoteser** ska framgå. Kanske kan man se att de ignorerar en rimlig tolkningshypotes och sedan att undersöka om det finns saklig och opartisk information som både stödjer den och kan förkasta den. Vi har tagit upp alternativa tolkningshypotesen "Finns det någon annan förklaring" och belyst hur Autism och Aspergerförbundet visar på i sin utredning hur faktiskt socialtjänstemännens utredare ignorerar information om att barnen har en diagnos.

Man skulle också kunna fuska och ställa upp orimliga tolkningshypoteser. 1) Det är pappans problem, 2) Det beror på att det är fullmåne, 3) Det beror på att Mars står i Zenith ... Den enda rimliga hypotesen är då att det är pappans fel, i detta mycket förklade exempel.

- Hur utredarna har arbetat med **bestyrkande** ska framgå. Det ska ha skett direkt efter varje intervju och allt material som sovrar in till utredningens analysfas, måste vara bestyrkt. Annars är underlaget inte sakligt och opartiskt, och hela utredningen måste ogiltigförklaras, vilket vi redan förklarat. Det ska kunna gå att få fram de olika bestyrkandena.

- Hur utredarna har arbetat med **systematisk replikerande** ska framgå. Det måste också ha skett efter varje intervju. Kom ihåg, hur otroligt det är att vad en annan påstår att du gjort tillsammans med ditt barn inte är barnets bästa, skulle vara sant, bara för att denna person påstår det. En utredare som använder i grunden subjektiva påståenden från en vuxen om en förälder, utan att denna förälder fått ge sin replik (och att detta har dokumenteras) utreder rättsosäkert. Återigen, en utredning som gör så för väsentlig information måste ogiltigförklaras, den är inte saklig och opartisk.
- Hur utredarna har arbetat med ogiltigförklarande/**falsifiering** ska framgå. Du ska kunna se hur de sökt information som både belägger sina alternativa tolkningshypoteser och hur utredarna sökt information som även försöker påvisa varje alternativ tolkningshypotes som ohållbar. Alltså, de får inte som nöja sig med belägg för en alternativ tolkningshypotes och sedan ignorera de andra.
- Om utredarna inte har skriftligt dokumenterat detta på ett tanke-riktigt sätt, så måste man undra över om de överhuvudtaget kan utreda på ett rättssäkert, sakligt och opartiskt sätt.

Alltså, om en utredning är rättssäker, saklig och opartiskt och lever upp till vårt samhälles krav om respekt för mänsklig integritet, respekt för privat- och familjeliv och att frigöra människors resurser, avgörs till sist på två sätt.

- Av att utredaren skriftligt har dokumenterat hur hen har arbetat under utredningen.

- Av att senare varken föräldrar andra anhöriga och sakkunniga kommer kunna föra fram rimliga klagomål.

Det är således själva den skriftliga dokumentationen tillsammans med vetenskapliga metoder, bland annat de få vi nämnt, som hjälper till att synliggöra om utredarna har utrett på rättssäkra, sakliga och opartiska sätt, eller inte.

- Du kommer i den anonymiserade utredningen kunna se hur en utredare och medhandläggare har utrett utan kompetenser som dessa. De verkar mest planlöst göra flera intervjuer med föräldrar, en anhörig, skola och barnet och skriva ned vad de observerar och vad de intervjuade säger. De bryr sig inte nämnvärt om att kartlägga vissa specifika förhållanden hos både föräldrarna. Ingen källkritik, ingen precisering, inga alternativa tolkningshypoteser som provas mot saklig belagd information.

För att sammanfatta

Om en utredning är rättssäker, saklig och opartiskt och lever upp till vårt samhälles krav om respekt för mänsklig integritet, respekt för privat- och familjeliv och att frigöra människors resurser, avgörs till sist på två sätt.

- Av att utredaren skriftligt och utförligt har dokumenterat hur hen har arbetat under utredningen. Detta så att utredningen framstår som så transparent så att man själv kan förstå den och få känslan av att om man själv genomförde utredningen, så skulle man själv komma till samma slutsats.
- Av att varken föräldrar, andra anhöriga eller granskare kommer kunna föra fram rimliga klagomål.

- Ibland är det även genom återkoppling från andra efter utredningen, som viktiga insikter kan komma fram. Jämför med hur människor får sin doktorstitel. De lägger ned stor tid på att göra sin doktorsavhandling. Just genom att den kritiskt granskas och bemöts och inget allvarligt framkommer,

vinner den sin giltighet. Doktoranden får titeln doktor.

- Om inte utredare, medhandläggare och ansvariga chefer är kunniga om vetenskaplig utredningsmetodik, samt kompetenta i att använda dem, så är en saklig och opartisk utredning en praktisk omöjlighet.

Skriftlig dokumentation för transparens och förutsägbarhet/repeterbarhet.

Du kommer förhoppningsvis ihåg att vi inledningsvis tog upp kravet på transparens och förutsägbarhet/repeterbarhet. När de föräldrar som är berörda av sitt barns utredning läser sitt barns utredning så måste utredningens saklighet och opartiskhet, tydligt framgå.

Om utredningen påstår att en händelse som en person påstår har hänt där du var inblandad tillsammans med ditt barn och som enligt den här personen inte var barnets bästa... så ska det framgå hur utredarna har säkerställt att denna händelse verkligen har hänt. Och att den hänt just så som den personen hävdar att det har hänt.

Dessutom måste det framgå hur utredarna genom att arbeta med alternativa tolkningshypoteser och prövat att förkasta dem med sakligt belagd information.

Då först blir utredningen transparent, det vill säga att det tydligt framgår hur du har agerat felaktigt. Om det ska inte ingen rimligt kunna betvivla.

Då först blir det också möjligt att se hur du borde ha förstått att detta var fel. Vad du kan straffas för ska vara sådant du känner till, så att du kan förutse att om du gör det straffbara så kan du straffas. Även att man kan jämföra att personer som gör samma handlingar också straffas på samma sätt, rättssäkerhetens krav på repeterbarhet (du ska inte komma undan med ett straffbart beteende för att du är rik, fattig, svensk, invandrare...).

Om det inte är så, så uppfyller inte utredningarna kraven på transparens, på repeterbarhet och är inte rättssäkra.

Kort om utredningarnas andra faser och källkritiskt förhållningssätt

Den stora faser i en utredning är själva informationsinsamlandet. Varje sådan del ska skriftligen dokumenteras, helst samma dag för att inte glömma väsentligheter, vara bestyrkt som en vecka senare och för de vittnesmål som omfattar andra väsentliga personer i utredningen, så

ska man ha arbetat med systematisk replikering.

När denna fas är över, ska man börja sammanställa vad för information som ska med till analysfasen. Ofta tänkte man på vissa sätt i början av utredningen som har kunnat överges och kan just vid sammanställningen

inför analysen, inse att mer information måste fås fram.

Ordet källkritik sätter "källan" till uppgifter i fokus och kan på det viset bli missledande. I fokus för intresset brukar vara uppgifters och påståendens korrekthet. En rimligare benämning kunde därför vara uppgiftsvärdering eller kritisk prövning av uppgifter.

Källkritisk metodik innebär att en uppgift/påstående skall förkastas om det finns goda skäl eller en saklig grund för att misstänka att uppgiften är felaktig. Det räcker således med en grundad misstanke och det krävs ingen bevisning för att uppgiften är felaktig, vilket är en viktig poäng.

Det är inte acceptabelt att hänvisa till att en källa ansvarar för en tvivelaktig uppgift. En utredare har eget källkritiskt ansvar och bör iakttä en rimlig etik – människor skall exempelvis inte behöva drabbas av felaktiga uppgifter genom slarv (något som verkar vara ett utbrett fenomen).

På utredningsnivå bör källkritisk prövning även inriktas mot en helhet av metodik eller information, till exempel mot en utredningsprocess eller ett utredningspapper eller mot något annat dokument. Om en utredning inte utmärks av intellektuell och logisk redlighet skall den som helhet förkastas.

- Ett exempel vi granskat gällande hemtagning av barn som omhän-

dertagits. Barnet påstås ha speciella behov. För det har socialtjänsten anlitat en psykolog. Men psykologens omdöme konstaterar att barnet har dessa speciella behov och att familjehemmet kan tillgodo se dem. Men psykologen har inte ombetts att undersöka om de biologiska föräldrarna kan tillgodose dem. Här saknas således intellektuell och logisk redlighet. Utredarna var partiska.

- Eller finns hemliga, oredovisade arbetssätt eller moment? Förekommer uppenbar okunnighet och uppenbart missbruk rörande metodiken?
- Redovisas enligt vilka principer som uppgifter har valts in i respektive valts bort från utredningen?
- Redovisas felkällor?
- Finns i texten en kritisk medvetenhet om metodproblem och felmöjligheter?
- Finns lämpliga osäkerhetsmarkeringar om utsagor?

Om inte detta ovan uppfylls ska utredningen förkastas.

Källa för sammanfattning i detta avsnitt ovan är Bo Edvardsons föredrag "Källkritik vid utredningsarbete"¹⁶ som hölls vid 40 års jubileet för socionomutbildningen i Örebro den 21 april 2007.

Sammanställning av information inför analys

Med ett källkritiskt förhållningssätt som det ovan, går man som utredare igenom sitt inhämtade underlag och rensar i det. För vid utredningens

början hade man en viss inriktning vilket ofta har förändrats.

Enbart det som håller för ett källkritiskt förhållningssätt och är sakligt

¹⁶ Den kan fås fram via www.vetenskapligutredningsmetodik.nu.

bestyrkt får vara kvar inför analysen.

För att sammanfatta

- I de 24 utredningar vi har granskat så har vi aldrig sett att man

rensat ut osakligt och partiskt material till sin analys, utan det har istället fått vara kvar.

Analysfasen

Nu analyseras materialet ovan. Även här finns det vetenskapliga utredningsmetoder som bör användas vilka vi inte tar upp här.

För en bättre egen orientering så hänvisar vi till Bo Edvardssons böcker ” På saklig grund - utredningsarbete inom socialtjänsten” utgiven på Gleerups förlag 2014 och ” Kritisk utredningsmetodik - begrepp, principer och felkällor” utgiven 2013 på Liber förlag.

Här ska bland annat metoden alternativa tolkningshypoteser och dess prövning med förkastande, användas och dokumenteras i utredningen.

För nu är det inte enbart de intervjuades tolkningar som ska prövas utan även utredarens.

För att sammanfatta

- I de 24 utredningar vi har granskat så har vi aldrig sett att man i dessa analyser ens ställer upp alternativa tolkningshypoteser och tar fram underlag som både stödjer dem och falsifierar dem. Istället har man som en egen tolkningshypotes där man nöjt sig med att det finns information som talar för den (och ignorerat informationen som talar emot den). Du kommer strax att få läsa en sådan anonymiserad utredning och kan avgöra själv.

Riskbedömning för vanvård av barn

Om analysfasen resulterar i att man sakligt och opartiskt kan konstatera att en eller båda de biologiska föräldrarna, alternativt familjehemsföräldrarna där barnet nu bor, innebär allvarliga risker för barnet idag och framöver så ska en riskbedömning göras.

Vetenskapen har identifierat ett antal riskområden för vanvård. De är

- Fysisk misshandel av barn.
- Försummelse/omsorgsbrist av barn.
- Sexuella övergrepp av barn.
- Bortförande/kvarhållande av barn.

- Psykisk utsatthet av barn (psykologisk/emotionell misshandel).
- Ekonomisk, social och religiös misshandel.

Dessa områden ska gås igenom på ett sakligt och opartiskt sätt. Observera att det alltid finns både risker och sådant som skyddar mot dem, det kallas risk- och skyddsfaktorer. Det är även det sakliga och opartiska övervägandet av dem, som visar på riskerna.

Vår erfarenhet är att en riskbedömning oftast är helt frånvarande. Vad som kan finnas är att man blandar ihop riskfaktorer inom ett risk-

område med skyddsfaktorer inom ett annat. Som att säga att pappan har problem med narkotikapreparat men det gör inget för han är portförbjuden på systembolaget som bara säljer sprit. Inte ett uttryck för en imponerande kompetens hos socialtjänsten.

För att sammanfatta

- I de 24 utredningar vi har granskat så har vi aldrig sett tillstymmelsen till en ordentlig riskanalys

som utgår från sakligt och opartiskt underlag. Om en riskanalys finns så är de ofta osakliga och mer som försök av utredarna att hitta belägg som de kan hävda stödjer deras tes. Det finns inte ens en rubrik för det i Barns behov i centrum BBIC, intressant nog. Du kommer i de anonymiserade utredningarna att se och avgöra själv.

Resurssammanställning och analys

Om utredarna sakligt och opartiskt har kunnat konstatera föräldrars eventuella bristande föräldraförmåga och/eller lika sakligt och opartiskt kunnat konstatera eventuella risker för barnet, så ska utredningen inriktas på att lösa detta.

Hur?

Glöm inte att ett viktigt mål för socialtjänsten och dess familjerätt är att frigöra människors resurser så att barn får växa upp med en god och nära relation till båda sina föräldrar.

Det här kräver att utredarna har gjort en sammanställning av föräldrarnas resurser, både föräldrarnas/förälderns egna som de som finns i familj och nätverk i övrigt. Deras syskon, vänner kanske barnets mor- och farföräldrar.

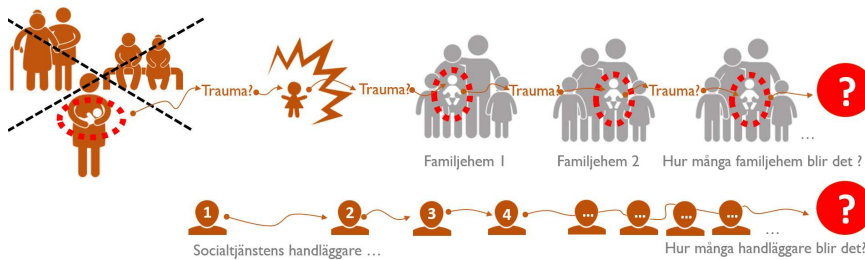
Nästa uppgift är att analysera hur dessa kan frigöras, så som vi tidigare beskrivit.

I första hand ska socialtjänsten och dess familjerätt hjälpa barn att få en nära och god relation till båda sina föräldrar. Det är först när detta inte går, som barn ska skiljas från en eller båda sina föräldrar.

För att sammanfatta

- I de 24 utredningar vi har granskat så har vi aldrig sett en enda resurssammanställning och än mindre en analys. Den enda gång det pratas om resurser så är det som socialtjänstens egna. Inte de människor de utreder. Trots att just inställningen att hjälpa människor att frigöra sina egna resurser var det bärande temat i den "nya" socialtjänstlagen som kom 1982 och tydligt är inskriven i socialtjänstlagens portalparagraf.

Bedömning och konsekvensanalys om målen kommer uppnås

Säg att socialtjänsten sakligt och opartiskt kan konstatera brister i föräldraförmågan och risker för barnet. Men betyder det därmed att det trauma som att skiljas från sin ena eller båda sina föräldrar är ett bättre alternativ? Det tillsammans med traumat att det ofta inte blir ett nytt familjehem, utan flera. Föräldrar kan kritiserar för anknytningsproblem, men hur ska barnen bli trygga med att behöva ty sig till nya familjer? Här verkar socialtjänsten använda helt andra måttstockar, nu spelar de problem med anknytning som socialtjänsten skapar ingen roll. Om det nu var föräldern som hade problem, hur går det då med barnets kontakt med sina mor- och farföräldrar? De raderas ofta? Dessutom byts handläggarna ofta ut många gånger (vi har ett fall där det skett tre gånger på ett år). Det finns flera avslöjanden, till exempel att barn som har autism eller Aspergerssyndrom kan komma till familjehem med sämre förutsättningar än vad de kom ifrån (se Autism och Aspergerförbundets utredning nämnd tidigare). Vi har aldrig sett någon utredning som väger nuvarande problem mot konsekvenserna av socialtjänstens bedömning. Har du?

Efter analysfasen gör man som utredare en bedömning av vad som vore bäst för barnets bästa.

Rimligt är att här även göra en konsekvensanalys, kommer man att uppnå barnets bästa?

I **vårdnadstvister** har utredningarna vad vi kan förstå av de utredningarna vi har granskat aldrig fått fatt på de egentliga problemen. Det blir så sällan bra för barnen utan de verkar förlora sin nära kontakt med sin ena förälder, sina syskon och släkt.

Dessutom kommer ofta barnen att vara med om ytterligare utredningar, krav på verkställighet och flera vårdnadstvister och utredningar.

Barnets rätt till identitet enligt Europakonventionen för de mänskliga rättigheterna (se vår separata rapport om "Vad utredningar för barnets bästa måste leva upp till"). Den rättigheten innebär att barn ska få en nära kontakt även med sina syskon,

mor- och farföräldrar och släkt. Om det ens är troligt om socialtjänstens rekommendation att skilja barnet från en förälder, har vi aldrig sett en utredning bedöma.

Vid **omhändertaganden** och vid **tvångsomhändertagande**, så förlorar barnet ofta närheten till hela sin familj, sin skola, sina kompisar och sin släkt.

Att skiljas från sina enda föräldrar/förälder är ett oerhört stort trauma i sig. Allvaret i ett sådant ingrepp förstår alla.

Men av de utredningar vi granskat, och hört talas om, så har vi aldrig stött på en utredning som jämför barnets nuvarande situation med förälderns brister och jämför det med det traumatiserade ingreppet att ta barnet från sin familj och sätta det i ett familjehem eller hem för vård och boende. Jämför även med socialtjänstens lagpålagda ansvar för att

frigöra människors resurser, de föräldrar som har brister i sin föräldraförmåga i detta fall (se vår separata rapport om "Vad utredningar för barnets bästa måste leva upp till")?

Vad vi har förstått så blir det ofta inte ett familjehem/hem för vård och boende utan flera, och oftast längre och längre bort från föräldrarna (så att möjligheten för barnet att ha en nära kontakt med sina föräldrar blir praktiskt omöjlig).

Dessutom byts socialtjänstens handläggare ut ännu oftare.

Samtidigt är det känt att det inte går särskilt bra för barn som hamnar i familjehem/hem för vård och boende. Se till exempel Unicefs rapport från 2015 "Barn och samhällsvård – vad vet vi om institutions och familjehemsvården"¹⁷.

Glöm inte att den grundläggande nyheten med socialtjänstlagen från 1982 var att den istället för att

"straffa" föräldrar med brister, istället skulle hjälpa dem att frigöra sina mänskliga resurser.

Som sagt, vi har aldrig sett socialtjänsten göra ens en reflektion och ännu mindre en bedömning om den lösning de föreslår faktiskt kommer att förbättra för barnet på kort eller lång sikt. Vi har heller aldrig hört om det från vårt förhållandevis stora nätverk. Detsamma gäller en resurssammanställning och -analys.

För att sammanfatta

- I de 24 utredningar vi har granskat så har vi aldrig sett en sådan konsekvensanalys av socialtjänstens egna bedömning: Blir detta verkligen bra? Kommer det verkligen att fungera? När ett sådant allvarligt ingrepp ska göras i människors och barns privat- och familjeliv, där oftast inte någon av dem har gjort något brottsligt och det får så traumatiserade konsekvenser, måste man inte göra en sådan bedömning och följa upp?

¹⁷ Se <https://blog.unicef.se/2016/11/23/dalig-kunskap-om-varden-for-placerade-barn/>

Socialtjänstens arbetsbelastning

Ett domstolsbeslut i en vårdnadstvist grundat på en rättsosäker, osaklig och partisk utredning för barnets bästa från socialtjänsten löser inga problem. Det förvärrar dem. Även om de motarbetade föräldrarna inte kan utredningsmetodik så att de kan påvisa det rättsosäkra, så kommer de kämpa för sitt barn. Det kommer att bli juridiska krav på verkställighet, det kommer bli orosanmälningar som måste utredas, det kommer bli nya vårdnadstvister och nya vårdnadsutredningar, och så vidare. I ett fall där vi följde med en förälder och argumenterade för att något måste vara fel när barnet nu var utsatt för sin andra vårdnadstvist, så ryckte ansvarig socialtjänsteman på axlarna. *Vadå? Det är inte ovanligt med fyra vårdnadstvister och att de juridiska bräken och utredningarna fortsätter till dess barnet är myndigt, svarade tjänstemannen. Två vårdnadstvister? Det var väl inget ...* Barnets kontakt med inte bara sin ena förälder utan även hela den förälderns släkt, mor- och farföräldrar försvinner utan att socialtjänsten reflekterar över det. Är det så en myndighet som har ansvar att utreda för barnets bästa, utreder? Är det så en myndighet inte felsöker samband mellan orsak och konsekvens? Observera att bilden visar en pappa som frändöms vårdnad och umgänge. I ideella föreningen Barnets bästa finns både män och kvinnor som frändömts vårdnad utifrån rättsosäkra utredningar.

Hur kan ni göra så här? Ni sparkar på en grupp människor som redan ligger ner. Har ni inte läst i media? Socialtjänstemännen är överbelastad och många överger yrket ... Tyvärr fick vi inte avsluta diskussionen. Hen gick irriterat vidare. Detta hände en gång när vi i ideella föreningen Barnets bästa delade ut informationsblad i Stockholm.

Ja, enligt artiklar i media och enligt Akademikerförbundet SSR som säger sig organisera merparten av Sveriges socionomer, så är arbetsbelastningen överlag alldeles för stor och många lämnar yrket. Det är inte motiverande att arbeta på socialtjänsten.

Syftar vi till att öka arbetsbelastningen och ännu mer minska personalens motivation?

Nej, vi menar tvärtom att arbetsbelastningen kommer minska och att personalmotivationen kommer öka.

Så här: Genom att man använder metoder som källkritik, precisering, basfrekvens, alternativa tolkningshypoteser, och så vidare – ja att man har kompetens att använda de runt tusen vetenskapliga utredningsmetoder som finns – så blir man av med allt onödigt och de egentliga konflikterna kommer fram. Nu kan man lösa dem. Varaktigt.

För vad vi kan se av de rättsosäkra utredningarna vi granskat så har de inte löst några problem utan istället förvärrat dem. På kort sikt kommer de föräldrar som orkar, att kämpa emot. Det kommer innebära ifrågasättanden av utredningen och möten med föräldrarna. Senare kommer det innebära överklagande av domarna, nya juridiska processer och fler utredningar. Barnen kommer kanske att återkomma som äldre barn men nu med egna problem. En del föräldrar återkommer kanske för att de

knäckts som människor och nu behöver socialhjälp. En destruktiv utveckling.

- Om man i en vårdnadstvist istället löser problemen varaktigt just genom att man har kunnat identifiera dem, så blir det kanske bara en enda utredning. Är det kanske så att en förälder använder parets gemensamma barn som slagträ mot den andra föräldern i en vårdnadstvist? Då avslöjas hen i utredningen och genom socialtjänstens gränssättning gentemot hen, så återkallas kanske hens ogrundade stämningsansökan och socialtjänsten säkerställer att ett verkligt samarbete kring barnet fungerar.

Det skulle också skicka viktiga signaler ut i samhället. Försök inte att använda ert gemensamma barn som slagträ mot den andra föräldern. Du kommer ovillkorligen att avslöjas. Det enda som gäller är ett verkligt samarbete!

- Om man i en situation som i vanliga fall skulle ha lett till ett omhändertagande av barn istället använder en så kallad "helhets-syn" och förstår hur föräldrarnas problem har uppstått. Om man också arbetar med en resurskartläggning och sedan lägger upp ett program för att föräldrarna ska "frigöra sina resurser", så försvinner troligen bristerna i föräldraförmågan och riskerna för barnet.

Läs mer om detta i vår rapport "Vad utredningar för barnets bästa måste leva upp till ..." och då avsnittet som socialtjänstlagens skrivningar om att frigöra människors resurser.

Dessutom är det motiverande att verkligen hjälpa barn, deras syskon, föräldrar, mor- och farföräldrar samt andra nära anhöriga. Tänk att få blottlägga infekterade konflikter i en vårdnadstvist eller att förstå hur brister i föräldrars omsorg har uppstått inför det som annars ofta leder till ett barnomhändertagande, med eller utan tvång. Och att som socialtjänsteman istället hjälpa och säkerställa en varaktig lösning.

Tänk också vilket status det kommer ge socialtjänstemännen och socialtjänsten ute i samhället. Projektet Qrut¹⁸ som arbetar med att stödja mammor som tidigare varit drogberoende och som nu önskar knyta kontakten med sina barn, upptäckte något egendomligt. Dessa föräldrars erfarenhet av socialtjänsten var mycket negativ. Då ska man veta att just denna socialt utsatta målgrupp är en av socialtjänstens mer egentliga målgrupper.

Till sist måste vi säga detta: Att beröva ett barn sin ena eller sina båda föräldrar och att beröva föräldrar sina barn, är nog ett av de allvarligaste "straffen" ett civiliserat samhälle kan utdöma människor för. Människor som inte har gjort något brottsligt. Det spelar ingen roll om arbetsbelastningen är hög eller om utredarna känner sig motiverade eller inte. Om ett beslut att beröva barn en nära och god kontakt med sin förälder, syskon, föräldrar, mor- och farföräldrar, andra anhöriga – och omvänt: att beröva alla dem relationen till barnet – måste ske utifrån en rättssäker, saklig och opartisk utredning som först gjort en resurskartläggning och en resursanalys och dömt ut möjligheterna att frigöra människors resurser.

¹⁸ Se <http://qrutr.fhl.se/> och <http://www.arvsfonden.se/projekt/qrut>

Förtydligande av Bo Edvardsson

På förfrågan från ideella föreningen Barnets bästa:

Att utreda för barnets bästa i inom socialtjänsten (och dess familjerätts) förekommande slag av utredningar innebär ett flertal utredningsmetodiska svårigheter.

Det rör sig mycket om bristfälligt kontrollerade och subjektiva uppgifter.

Uppgiftslämnare påstår sig bl.a. ha uppfattat händelser som de tolkar inte är för barnets bästa. Här finns flera saklighetsproblem.

- a) Hur kan man vara säker på att vad uppgiftslämnare påstår har inträffat, och på att det inträffat så som de påstår sig ha uppfattat händelser och omständigheter?
- b) Hur kan man rättssäkert hantera att uppgiftslämnare även kan ha egenintressen, fördomar och felaktiga föreställningar?
- c) Hur kan man hantera tolkningen av påstådda händelser på sakligt/rättssäkert sätt?
- d) Hur hantera påverkan på/från utredare själva på sakligt/rättssäkert sätt?

Om man efter kritisk prövning, inkl. beaktande av felkällor, kan bedöma att en händelse inträffat på sätt som en eller flera uppgiftslämnare påstår så **måste man vid saklig utredningsmetodik**

1. Skilja på vad som I) faktiskt skett, II) beskrivningen av det och III) hur det kan förstås/tolkas.
2. Tänka ut alternativa tolkningshypoteser (möjliga tolkningar) för III ovan.
3. Pröva tolkningshypoteserna gentemot befintliga, rimligt säkerställda uppgifter och särskilt beakta (inte förbise) uppgifter som motsäger en tolkningshypotes.
4. Utredares egna iakttagelser och tolkningar skall också kritiskt prövas. Utredare blir själva påverkade och påverkar utredningsarbetet.
5. Det skall tydligt framgå hur en utredning fått fram och rimligt säkerställt relevanta uppgifter, urvalsprinciperna, analyser och bedömningar samt osäkerheter – rättssäkerhetens krav på transparens.

27 september 2016

Bo Edvardsson

Docent i psykologi, leg psykolog samt docent i socialt arbete

Bo har under många år utbildat i kritiskt tänkande och vetenskaplig utredningsmetodik samt bedrivit forskning, research och granskat över 350 av socialtjänstens utredningar. Se www.vetenskapligutredningsmetodik.nu

Det finns troligen ingen i Sverige som kan vetenskaplig utredningsmetodik lika väl som Bo Edvardsson. Han har forskat och undervisat i ämnet i 30 år. Alltså är detta ovan i korthet "den bästa kunskapen" det vill säga vetenskapen, och i enhetlighet med vad som här har presenterats. Detta får inte undergrävas av andra utredningsmetoder. Vi har inte sett tillstymmelsen till detta i en enda av de 24 utredningar vi granskat. De kan därmed inte vara rättssäkra, sakliga och opartiska. Socialtjänsten och kommunpolitikerna i socialnämnderna har mycket att endera motbevisa eller styra upp. Se även våra andra publikationer.

Sammanfattning

För att utredningar för barnets bästa, där så mycket information är subjektiv, så måste vetenskapliga utredningsmetoder användas på kloka sätt för att utredningar ska vara rättssäkra, sakliga och opartiska.

Det finns uppemot tusen utredningsmetoder beroende på hur de definieras. Alltid måste tiotals användas och alltid flera tiotals, ja kanske hundratals användas beroende på barnets förhållanden.

För att kunna göra rättssäkra utredningar måste socialtjänstens utredare ha motsvarande 30 högskolepoäng i ämnet (motsvarande en termin på heltid). Ämnet måste domineras av vetenskapliga utredningsmetoder och måste vara integrerat i de andra ämnena på socionomutbildningen. Detta för att de utbildade socionomerna inte bara ska ha lärt dem utan kunna använda dem klokt. Men ämnet har aldrig ingått i dessa socionomutbildningar under lång tid. Det har hänt att det har ingått som frivillig kurs med grupptentamen om några veckor. Idag verkar de socionomutbildningar vi granskat utbilda mellan 10 till 15 högskolepoäng i ämnet, där inslaget av vetenskaplig utredningsmetodik är otillräckligt. Socialtjänsten har helt enkelt än idag inte kompetensen som krävs för att göra rättssäkra, sakliga och opartiska utredningar för barnets bästa. Detta bekräftas av till exempel Bo Edvardssons forskning, research och över 350 granskningar av sådana utredningar, liksom av våra 24 granskade utredningar.

Vi presenterar i denna rapport några grundläggande utredningsmetoder som klokt måste användas för utredningar för barnets bästa ska ha ens en rimlig chans att vara rättssäkra, sakliga och opartiska. De är:

- **Källkritik** av uppgiftslämnarens tillförlitlighet, inklusive utredarna.
- **Precisering** av påstådda händelser, inklusive de utredarna påstår har hänt.
- **Basfrekvens** för bedömning om enstaka allvarliga händelser verkligen är allvarliga.
- **Alternativa tolkningshypoteser** som måste ställas upp som alternativa tolkningsförklaringar till hur händelser ska förstås. Inklusive utredarnas egna tolkningar.

Denna metod ska användas i både utredningens informationsinsamlingsfas, dess analysfas, riskanalys och för utredningens bedömning.

- **Falsifiering** med belagt sakligt material av varje alternativ tolkningshypotes. Detta för att man inte ska nöja sig med att få en uppfattning (alternativ tolkningshypotes) bekräftad utan som professionell utredare även noggrant gå igenom alla alternativa tolkningshypoteser och se om de kan ogiltigförklaras.

Även denna metod ska användas i både utredningens informationsinsamlingsfas, dess analysfas, riskanalys och för utredningens bedömning.

- **Bestyrkande:** Direkt efter intervjun ska utredaren ställa samman ett referat som ska vara resultatet av källkritik (egentligen ett källkritiskt förhållningssätt), precisering, basfrekvens, alternativa tolkningshypoteser ... och skicka över till den som intervjuats. Hen ska sedan få några dagar på sig att läsa, fundera och

svara. Efter utredarens bearbetning av den intervjuades svar med metoder som de ovan. När det är klart förs vad som är kvar in i referatet och den intervjuade bestyrker sedan skriftligt att detta stämmer.

Observera att det måste ske direkt efter intervjun och aldrig såsom det varit i alla de fall vi granskat och hört talas om: först när hela utredningen, analysen och bedömningen är klar!

- **Systematisk replikering:** Om en person påstår något negativt om en annan person som är väsentligt för utredningen, så måste den personen få ge replik. Det kan sägas vara en typisk demokratisk rättighet att få bemöta vad någon negativt påstår om en. Vad denna person då svarar, måste av utredaren bearbetas med metoderna ovan.
- **Observera:** Att om allt material som går vidare till utredningens analys, inte är bestyrkt och systematiskt replikerat, så innebär det att socialtjänsten gör sin analys av material som ingen vet är sakligt och opartiskt. Det innebär att vad socialtjänsten sedan kommer fram till vet ingen om det är baserat på verkligt underlag eller utredarnas godtyckligt insamlade material. Om det inte framgår att materialet har bearbetats med metoder som de ovan och om det inte framgår att underlaget har bestyrkts och systematiskt replikerats, så ska hela utredningen ogiltigförklaras.

- **Skriftlig transparent utredningsmetodik:** Man kan aldrig förlita sig på att en utredare är opartisk. Inom andra områden så måste till exempel läkare som skriver en forskningsrapport uppge varifrån de får sina inkomster och om de har band till parter i vad de utreder. Utredningar måste också vara skrivna så att det tydligt framgår hur utredarna har tänkt och agerat, så att man som läsare kan förvissa sig om att de gjort en saklig, opartisk och rättssäker utredning. Tillspetsat ska man som läsare uppfatta att om man själv genomförde utredningen så skulle man själv komma till samma resultat (kravet på repeterbarhet). Om vi utgår från de mycket få metoder vi tagit upp ovan, så måste det i utredningen vara skriftligt tydligt hur utredarna arbetat med källkritik, precisering och basfrekvens. Det måste vara skriftligt tydligt vilka alternativa tolkningshypoteser som ställts upp samt med vilket material och hur de olika hypoteserna prövats och falsifierats. De två senaste även i utredningens analys, riskbedömning och för utredningens själva bedömning. Blir det verkligen för barnets bästa idag och imorgon? Då kan man se om utredarna och om utredningen är saklig, opartisk och rättssäker. Först då.

Läs de andra rapporterna och speciellt den med en anonymiserad autentisk utredning för att se om det förhåller sig enligt ovan. Eller varför inte ditt barns egna? Eller de utredningar du kommer över i ditt yrke.

Nödvändiga faser i en utredning

En utredning måste också genomföra de nedstående faserna för att skapa förutsättningar för att vara rättssäker, saklig, opartisk, rättstrygg, vara inriktad på att frigöra människors resurser samt inriktad på att ta hänsyn till barnets bästa.

Informationsinsamling: Oviktig information sorteras bort och viktig information träder fram i denna fas.

Observera att enligt vår konstitutions grundlag så måste våra myndigheters och därmed socialtjänstens verksamhet vara saklig och opartisk.

I en utrednings informationsinsamling så vet man inte vad som är sakligt och opartiskt utan i början får man ta in det som verkar relevant. Men genom utredningsmetoder som de vi har beskrivit så ska myndigheten socialtjänsten ta bort sådant som inte är sakligt och opartiskt. För annars agerar inte myndigheten just sakligt och opartiskt utan utgår i sina analyser, sina riskbedömningar och bedömningar utifrån information som inte uppfyller de kraven.

Extra viktigt blir här utredningsmetoderna styrkande och systematisk replikering.

Bestyrkande för att utan att den som intervjuats har bestyrkt intervjusammanfattningen genom att godkänna den med sin underskrift så kan man inte veta om den intervjusammanfattningen är saklig och opartisk.

- Det är många som är upprörda över hur felaktiga socialtjänstens samtalsreferat är.

Systematisk replikering för att om någon till utredarna återger en negativ uppfattning om en annan person som utredarna anser viktig, så måste

den personen få replikera på det. Många vet hur det kan vara om de grälar med den person de lever tillsammans med. Man kan båda två ha varit med om precis samma situation och ändå både uppfatta den rejält olika och även hur den ska uttolkas rejält olika. Tänk om en gemensam vän då skulle säga att hen skulle veta vad som hände om hen enbart lyssnade till den ena av de två. Replikering kan dessutom beskrivas som en grundläggande demokratisk rättighet. Ingen domstol skulle genomföra en analys av någon situation och än mindre bedöma någon baserat på vad en person säger om den andra. Nej, i en domstol får alltid den andra innan domstolen gör en analys och sedan en bedömning, en rejäl möjlighet till replik. Systematisk replik går lite längre, se avsnitt om detta i denna e-bok.

Om inte informationsunderlaget som går in i analysfasen och de andra faserna är sakligt och opartiskt, om det inte har bestyrkts med en namnteckning, om det inte har replikerats systematiskt så är underlaget inte saklig och opartiskt. Om en utredning trots det har utgått från sådant underlag i sin analys, i sin riskbedömning och så vidare, så måste hela utredningen ogiltigförklaras.

- Alla de 24 utredningarna vi har granskat borde ha ogiltigförklarats enbart med detta kriterie. Vi har i vårt nätverk aldrig hört talas om att detta har genomförts. Enligt vad socialtjänsten har sagt till oss om Barns behov i centrum, så ska först utredningen "kommuniceras" till de berörda när hela dess informationsinsamling, analys och bedömning är gjord.

Analysfas: Här ska utredarna tydligt och skriftligt återge vilka tillräckligt preciserade observationer och tolkningar de utgått från. De ska även ange vilka slutsatser de anser rimliga samt dokumentera hur de ställt upp rimliga alternativa tolkningshypoteser samt prövat dem med falsifiering samt andra nödvändiga utredningsmetoder. Annars är det inte rättssäkert.

Riskbedömning för vanvård med varje områdes respektive risk- och skyddsfaktorer: Det finns ett antal olika riskområden och för vart och en av dem både ett antal riskfaktorer och skyddsfaktorer. Varje områdes respektive riskfaktorer ska ha precisrats och så vidare och likaså dessa skyddsfaktorer. Därtill ska andra relevanta utredningsmetoder ha använts vilka återigen tydligt ska framgå skriftligen. Efter det vägs varje områdes risk- och skyddsfaktorer samman i en analys och bedömning, som även den använder relevanta utredningsmetoder som alternativa tolkningshypoteser samt falsifiering.

Resurssammanställning och analys: Om föräldrarna har brister i sin föräldraförmåga och det finns risk för vanvård, så ska socialtjänsten i första hand undersöka om föräldern kan få stöd för att frigöra sina resurser. För att på det sättet i första hand lösa problemen. Först när det inte fungerat så ska barnets relation till sin förälder motarbetas. Detta enligt socialtjänstlagens krav på att myndighetens grund ska vara inriktad på att frigöra människors resurser. För att kunna göra det måste de utredda människornas resurser kartläggas, sammanställas och analysera. Om man inte gör något av detta, så bryter socialtjänsten mot sin egen lag.

Bedömning: Utifrån att ha använt vetenskapliga utredningsmetoder, gått

igenom de andra faserna, så görs en bedömning. Även denna fas ska ske med vetenskapliga utredningsmetoder.

Risk- och konsekvensanalys: Om en person upptäcks ha cancer i sin urinblåsa så är det rätta att operera. Men den person vi tänker på är en äldre pensionär. Läkaren bedömde istället att riskerna och konsekvenserna av en operation vara sådana att det var bättre att låta bli. För läkaren gjorde en risk- och konsekvensanalys. Det måste ske även i vårdnadsutredningar och utredningar för omhändertaganden med och utan tvång. Kommer utredningarnas bedömning och de konsekvenser den leder till att med minimal risk innebära att det verkligen blir bra för barnet? Även här är det lämpligt att använda vetenskapliga utredningsmetoder.

Hela poängen ...

Om alla dessa ovan beskrivna utredningsmetoder korrekt används och om alla dessa utredningsfaser korrekt genomförs, så finns förutsättningar för att dessa utredningar för barnets bästa är rättssäkra, sakliga, opartiska och rättstrygga. Då finns förutsättningar för att de utredningarna är inriktade på att frigöra människors resurser och på att ta hänsyn till barnets bästa. Allting lagens krav.

Observera att sådana utredningar inte för detta uppfyller dessa krav utan enbart innebär förutsättningar för att de ska uppfylla allt detta finns. För finns ytterligare upp till tusen utredningsmetoder där flera tiotals, ja kanske hundratals till, måste användas i varje en utredning på korrekta sätt för att den ska uppfylla dessa lagkrav.

Däremot är det logiskt så att om utredningar inte korrekt använder

desså få och nödvändiga utredningsmetoder som vi presenterat och inte går igenom alla de faserna vi presenterat ovan på korrekta sätt, så är sådana utredningar så gott som garanterat rättsosäkra, osakliga, partiska, rättsotrygga. Samt så gott som garanterat inte inriktade på att frigöra

människors resurser och inte inriktade på att ta hänsyn till barnets bästa. De flesta som tänker efter brukar inse det tankeriktiga i detta. Gör du?

Nedan har vi gjort en enkel checklista som vi själva har använt och som du själva kan använda.

Checklista för barnutredningars nödvändiga rättssäkerhet

1 UTREDNINGSMETOD KÄLLKRITIK	
Antal viktiga informationskällor enligt utredningen	?
- Antalet av dem som tillräckligt granskats källkritiskt	- ?
Resultat	summa
Har utredarnas utbildning inom vetenskaplig utredningsmetodik uppgetts	ja/nej
Har utbildning inom barnintervju uppgetts för dem vars utlåtande om vad barn säger och som utredningen anser viktigt, uppgetts	ja/nej
Omdöme	rättssäkert / rättsosäkert
2 UTREDNINGSMETOD PRECISERING	
Antal viktiga påståenden/observationer enligt utredningen	?
- Antal av dem som är tillräckligt preciserade för att framstå som belagda sakförhållanden.	- ?
Resultat	summa
Omdöme	rättssäkert / rättsosäkert
3 UTREDNINGSMETOD BASFREKVEN	
Påståenden/observationer på vilka basfrekvens borde ha använts	?
- Antalet av dem där basfrekvens har använts	- ?
Resultat	summa
Omdöme	rättssäkert / rättsosäkert
4 UTREDNINGSMETOD ALTERNATIV TOLKNINGSHYPOTES	
Antalet påståenden/observationer för vilka rimliga alternativa tolkningshypoteser borde ha uppställts	?
- Antalet för dem uppställda rimliga alternativa tolkningshypoteser	- ?
Resultat	summa
Omdöme	rättssäkert / rättsosäkert
5 UTREDNINGSMETOD BESTYRKANDE	
Antal intervjutillfällen enligt utredningen	?
- Antalet samtalsreferat som har bestyrkts	- ?
Resultat	summa
Omdöme	rättssäkert / rättsosäkert
6 UTREDNINGSMETOD SYSTEMATISK REPLIKERING	
Antal intervjutillfällen som en informationskälla negativt omtalat en väsentlig person i utredningen	?
- Antal tillfällen där systematisk replikering har skett	- ?
Resultat	summa
Omdöme	rättssäkert / rättsosäkert
7 UTREDNINGSMETOD FALSIFIERING	
av alternativa tolkningshypoteser	(för över från ovan)
- Antal alternativa tolkningshypoteser som prövats med falsifiering	?
Resultat	summa
Omdöme	rättssäkert / rättsosäkert
8 TRANSPARENT & DOKUMENTERAD UTREDNINGSMETODIK	
som belyser utredarnas saklighet, opartiskhet och utredningsmetodik	
- Framgår utförligt, genomgripande och noggrant av utredningsrapporten	ja/nej
Omdöme	rättssäkert / rättsosäkert

UTREDNINGSFASER

Finns alla dessa faser i utredningen

▪ Informationsinsamling	ja/nej
▪ Analysfas	ja/nej
▪ Riskbedömning för vanvård med risk- och skyddsfaktorer	ja/nej
▪ Resursanalys	ja/nej
▪ Bedömning	ja/nej
▪ Risk och konsekvensanalys	ja/nej

Omdöme

Rättssäkert /

Rättsosäkert

VETENSKAPLIG UTREDNINGSMETODIK I ALLA FASER

Framgår det tydligt och skriftlig hur minst utredningsmetoderna ovan är använda i varje fas av utredningen i

▪ Informationsinsamling	ja/nej
▪ Analys	ja/nej
▪ Riskbedömning för vanvård med risk- och skyddsfaktorer	ja/nej
▪ Bedömning	ja/nej
▪ Risk och konsekvensanalys	ja/nej

Omdöme

Rättssäkert /

Rättsosäkert

Om ideella föreningen Barnets bästa

Socialtjänsten utför barnutredningar i vårdnadsutredningar, vid orosanmälningar för barnomhändertaganden eller tvångsomhändertaganden av barn. Även för godkännande av familjehem och hem för vård och boende, samt hemtagningsutredningar (om barn ska få komma hem till sina biologiska föräldrar).

Vi har granskat 24 utredningar och funnit dem alla rättsosäkra, osakliga och partiska. Detta förstärks av experter som Bo Edvardsson som forskat, gjort research, undervisat i vetenskaplig utredningsmetodik, samt granskat över 350 sådana barnutredningar, sedan 1980-talet. Hans drar samma allvarliga slutsats.

De rättsosäkra utredningarna accepteras okritiskt av våra kommunpolitiker som enligt socialtjänstlagen har de yttersta ansvaret. De accepteras också ofta okritiskt av advokater och domare som fattar beslut därefter.

Det rättsosäkra innebär att barn som inte borde skiljas från en eller båda sina föräldrar, sina syskon, sina mor- och farföräldrar och andra nära anhöriga, trots det skiljs utan rättssäker grund. Det innebär också det omvända: att barn som borde skiljas från en eller båda sina föräldrar, inte alls skiljs, trots att det verkligen vore barnets bästa. Det innebär också att vanvård är möjlig, än idag.

Detta för att socialtjänsten, den myndighet som har till uppgift att värna just barnets bästa och som alla tror gör det, inte gör det. Det är allvarligt, mycket allvarligt.

Ideella föreningen Barnets bästa arbetar med:

- Att aktivera och organisera ett växande opinionsarbete för att

utredningar för barnets bästa ska bli rättssäkra.

- Att förena alla de som upprörs över socialtjänstens vårdnadsutredningar och de som upprörs över utredningar för omhändertaganden och tvångsomhändertaganden av barn.
- Att förena mammor/kvinnor, pappor/män, de med invandrabakgrund, de med funktionsnedsättning och mor- och farföräldrar samt även familjehemsföräldrar som alla skiljs från barn (barnbarn) på rättsosäkra grunder.
- Att kräva att samhället genomför en restitution. Det är latin med betydelser som "återställande efter sjukdom till förutvarande tillstånd", "återställa värdighet", "återinsätta i sina rättigheter", "återuppbygga", "rätta till det förvridna", "gottgöra/ersätta" och "återkalla/upphäva". För barn och föräldrar behöver samhällets stöd för en varaktig och hjärtlig återförening, samt upprättelse och kompensation för de trauman de rättsosäkert utsatts för.
- Vi menar också att det bara är vi som utsatts för dessa rättsosäkra utredningar och domstolsbeslut, som kan skapa den nödvändiga förändringen. Vi måste aktivera oss och organiserar oss självständigt. Bara så kan en tillräcklig förbättring ske.

Vi hoppas att du vill lära dig mer genom att läsa det material vi tar fram, stödjer oss genom att bli månadsgivare (plusgiro 76 50 96-3) och aktiverar dig med oss eller tillsammans med oss i den grupp du redan är aktiv.